

MUSTVEE LASTEAED

ÕPPEKAVA

MUSTVEE LASTEAIA ÕPPEKAVA

1. Üldsätted

- 1.1. Mustvee lasteaia õppekava on õppe- ja kasvatustegevuse alusdokument, mis on koostatud riikliku õppekava (Vabariigi Valitsuse 29.mai 2008. a määrus nr 87) alusel.
- 1.2. Mustvee lasteaia õppekava koostamises osalesid lasteasutuse pedagoogid; õppekava on kinnitatud juhataja poolt pedagoogilise nõukogu ettepanekul, ära kuulates hoolekogu arvamuse.
- 1.3. lasteasutuse õppekava läbinuile annab lasteasutus välja koolivalmiduskaardi, milles on kirjeldatud lapse arengu tulemused. Vanem esitab koolivalmiduskaardi kooli, kus laps asub täitma koolikohustust.
- 1.4. Mustvee lasteaia õppekavas esitatakse:
  - 1.4.1. lasteasutuse liik ja eripära;
  - 1.4.2. õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid, põhimõtted, sisu ja lapse arengu eeldatavad tulemused õppekava läbimisel vanuseti;
  - 1.4.3. õppe- ja kasvatustegevuse korraldus (päevakava koostamise põhimõtted, õppe- ja kasvatustegevuse kavandamise perioodi pikkus), sealhulgas suveperioodil;
  - 1.4.4. lapse arengu analüüsimise ja hindamise põhimõtted, sealhulgas korraldus;
  - 1.4.5. erivajadustega lapse arengu toetamise põhimõtted, sealhulgas korraldus;
  - 1.4.6. lapsevanematega koostöö põhimõtted, sealhulgas korraldus;
  - 1.4.7. õppekava uuendamise ja täiendamise kord.

2. Lasteasutuse liik ja eripära

- 2.1. Mustvee lasteaed on lasteaed kuni seitsmeaastastele lastele. Rühmad moodustatakse vastavalt vajadusele sõime-, liitrühmana, õppeaasta alguses kuni 3 üksusena:
  - 2.1.1. sõimerühmad 1,5 – 3-aastastele lastele, registreeritud laste arv rühmas kuni 14;
  - 2.1.2. liitrühmad erivanustes lastele, registreeritud laste arv rühmas kuni 18;
  - 2.1.3. nõustamiskomisjoni otsusega võivad rühmades olla ka vanemad lapsed (koolikohustuse pikendamine).
- 2.2. Õppetöö põhivormiks on kodulooline üldõpe, õppe-kasvatustegevuse filosoofiliseks aluseks lapsest lähtuv metoodika. Õppe- ja kasvatustegevust toetavad teemad: kunsti-, looduse- ja tervise - ning looduslik keskkond (õuesõpe, õppekäigud, matkad, väljasõidud ja ekskursioonid, loodusõpperajad, suusatamine, ujumine).
- 2.3. Mustvee lasteaias toimub õppe- ja kasvatustegevus eesti keeles

3. Õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärgid ja põhimõtted.

3.1. Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid:

- 3.1.1. õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärk on lapse mitmekülgne ja järjepidev areng kodu ja lasteasutuse koostöös;
- 3.1.2. üldeesmärgist lähtuvalt toetab õppe- ja kasvatustegevus lapse kehalist, vaimset, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut, mille tulemusel kujuneb lapsel terviklik ja positiivne minapilt, ümbritseva keskkonna mõistmine, eetiline käitumine ning algatusvõime, esmased tööharjumused, kehaline aktiivsus ja arusaam tervise hoidmise tähtsusest ning arenevad mängu-, õpi-, sotsiaalsed ja enesekohased oskused.

3.2. Õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise põhimõtted:

- 3.2.1. lapse individuaalsus ja tema arengupotentsiaali arvestamine;
- 3.2.2. lapse tervise hoidmine ja edendamine ning liikumisvajaduse rahuldamine;
- 3.2.3. lapse loovuse toetamine,
- 3.2.4. mängu kaudu õppimine;
- 3.2.5. humaansete ja demokraatlike suhete väärtustamine;
- 3.2.6. lapse arengut ja sotsialiseerumist soodustava keskkonna loomine;
- 3.2.7. lapsele turvatunde, eduelamuste tagamine;
- 3.2.8. üldõpetusliku tööviisi rakendamine;
- 3.2.9. kodu ja lasteasutuse koostöö;
- 3.2.10. eesti kultuuritraditsioonide ja vene kultuuritraditsioonide väärtustamine ning teiste kultuuride eripäraga arvestamine;
- 3.2.11. lasteasutuse personali meeskonnatöö.

3.3. Õpikäsitus:

- 3.3.1. õppimine kui elukestev protsess, mille tulemusel toimuvad muutused käitumises, teadmistes, hoiakutes, oskustes ning nendevahelistes seostes;
- 3.3.2. laps õpib matkimise, vaatlemise, uurimise, katsetamise, suhtlemise, mängu ja harjutamise kaudu;
- 3.3.3. õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja läbiviimisel arvestatakse laste eripära: võimeid, keelelist ja kultuurilist tausta, vanust, sugu, tervises seisundit jms.
- 3.3.4. pedagoogid on laste arengu suunajad ning arengut toetava keskkonna loojad;
- 3.3.5. laps on õppe- ja kasvatustegevuses aktiivne osaleja, tunneb rõõmu tegutsemisest; teda kaasatakse tegevuste kavandamisse, suunatakse tegema valikuid ning tehtud analüüsima ning tegevuse tulemuslikkust hindama;
- 3.3.6. vastavate tingimuste loomisega arendatakse lapses suutlikkust seostada uusi teadmisi varasemate kogemustega, kasutada omandatud teadmisi erinevates olukordades, arutleda omandatud teadmiste ja oskuste üle ning tunda rõõmu oma ja teiste õnnestumistest ning tulla toime ebaõnnestumistega.

4. Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus.

- 4.1. Õppeaasta algab 1.septembril ning kestab 31.augustini. Suveperioodil, jõulude ja aastavahetuse ajal töötatakse nädalakava alusel, kus põhirõhk on valdkondade sisu kordamisel, lastekirjandusel, mängul ja õues tegutsemisel.

4.2. Päevakava :

- 4.2.1. rühma päevakava määrab kindlaks olenevalt laste east päevarütmi, kus vahelduvad igapäevatoimingud, laste mäng, vabategevused ning pedagoogide kavandatud õppe- ja kasvatustegevused;
- 4.2.2. rühma osalemine muusika- ja liikumistegevustes toimub juhataja poolt kinnitatud tegevusplaani alusel; päevakavas on planeeritud vähemalt üks kord puhkeaeg pealelõunasel ajal koos magamise võimalusega ning õues viibime sõltuvalt ilmastikust 1 – 2 korda;
- 4.2.3. laste lasteasutusse toomine ja sealt koju viimine ei tohi segada une- ega söögiaega ning planeeritud õppe- ja kasvatustegevusi;
- 4.2.4. erivajadustega ja tervisehäiretega lastele koostab rühmaõpetaja individuaalse päevakava sobitades seda võimalikul viisil kogu rühma päevakavaga, arvestades lapse vaimse ja füüsilise koormuse taluvust; liitühma päevakava planeeritakse arvestades laste keskmist vanust ning täidetakse libisevalt, kus noorematel jäetakse rohkem aega eneseteenindamisele ja mängule ning vähem planeeritakse aega õppetegevustele;
- 4.2.5. päevakavas planeeritakse õppe- kasvatustegevused lähtuvalt laste vanusest kestusega 1-3-aastastel lastel 5 – 15 minutit, 3-5-aastastel 25 minutit ning 6-7-aastastel 35 minutit;
- 4.2.6. päevakava kinnitab juhataja ning see on nähtav rühma lastevanemate infolehel.

4.3. Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine rühmas:

- 4.3.1. õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel arvestab pedagoog lapse arengutaset, vanust ning lapse huve; üldjuhul lähtutakse põhimõttest – lähemalt kaugemale, üksikult üldisemale;
- 4.3.2. õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel esitatakse kavandatava perioodi – üks nädal – eesmärgid, temaatika, õppesisu ja –tegevused; rühma õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine on paindlik ja võimaldab pedagoogil teha vajadusel muudatusi
- 4.3.3. nädalakavade planeerimisel annab temaatika õppe- ja kasvatustegevuse valdkond „Mina ja keskkond”, mis on õppekavas jaotatud aasta ulatuses ning on pedagoogidele soovituslik; planeerimine toimub jooksvalt arvestades laste soove ja arvamusi ning püstitatud eesmärkide täitmist,
- 4.3.4. muusika- ja liikumistegevused kavandatakse vastavate pedagoogide poolt üheks kuuks ning seotakse nädalakavaga rühmas;
- 4.3.5. valdkondade eristamine on oluline vaid planeerimisel, tegevuste läbiviimisel need võimaluse korral ühendatakse; lõimitud tegevustes saavad osaleda ka muusika- ja liikumisõpetaja;
- 4.3.6. õppe- ja kasvatustegevusi korraldatakse rühmas valdavalt väikestes lastegruppides, üleminek õppetegevusele kogu rühmaga toimub vanemas rühmas;
- 4.3.7. liitühma tegevustes on erinevates gruppides lapsed nii nende vanuse kui ka arengutaseme järgi; õppe- ja kasvatustegevuste kavandamisel on vajalik leida vastavates ainevaldkondades ühine või lähedane teema ning püstitada vastavad eesmärgid;

- 4.3.8. õppe- ja kasvatustegevus seotakse eelkõige kodukoha inimeste, looduse ja asutustega; õpitavaga tutvutakse loomulikus keskkonnas;
- 4.3.9. tegevuskoha valikul arvestatakse nii üldisi kui ka valdkondade õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgi, valdkondade sisude ja tegevuste lõimimist, tegevusteks vajalikke vahendeid ning pedagoogide, personali ja lastevanemate kaasamist;
- 4.3.10. õppe- ja kasvatustegevuste planeerimisel tuleb oluliseks pidada õppimist mängu kaudu, seega tuleb võimalusel planeerida eri valdkondade juurde erinevaid mänguliike;
- 4.3.11. nädala õppe- ja kasvatustegevuste eesmärgid ja temaatika on nähtavad lastevanematele; kogu nädalakava ja muusika ning liikumistegevuste kavandamine on kättesaadav rühmaõpetajalt;
- 4.3.12. rühmapäevikusse kirjutab pedagoog tööpäeva lõppedes konkreetsete tegevuste loetelud antud päeval ja kinnitab selle oma allkirjaga;
- 4.3.13. nädala kokkuvõtte, mis sisaldab antud eesmärkide täitmist, laste arvamusi ja kogu nädala tulemuslikkuse hindamist, kantakse rühmapäevikusse.

5. Lapse üldoskuste areng ja eeldatavad tulemused vanuseti.

5.1. Mänguoskused.

- Mäng on koolieelses eas lapse põhitegevus, mille vältel areneb lapse isiksus tervikuna. Mäng on lapse arengu alus. Tähtis ei ole midagi luua, tähtis on protsess
- Laps ei koopeeri ümbritsevat elu mehhaaniliselt, vaid kombineerib oma teadmisi, mõtteid ja muljeid ning annab edasi suhtumise mängitavasse
- Mängides tunnetab laps sügavamalt ümbritsevat maailma, õpib lahendama mitmesuguseid probleeme ja väljendama oma mõtteid sõnades. Mäng on lapse kõige loomulikum ja eakohasem õppimise viis
- Mängudes astub laps oma algatusel mängukaaslastega mitmesugustesse suhetesse, seega on mäng sotsiaalse kujunemise oluline tegur
- Laps samastab end mängitava rolliga, asudes teise inimese positsioonile ja nähes maailma oma rolli kaudu ning elab seega läbi siiraid ja sügavaid tundeid

Õpetaja ülesanne on luua mängudeks igakülgsed võimalused.

Mängude liigid

- Loovmäng
- Rollimäng
- Ehitusmäng
- Lavastusmäng
- Reeglimäng
- Õppemäng; lauamäng, sõnaline õppemäng

5.2. Tunnetus- ja õpioskused.

5.2.1. Teise eluaasta lõpuks

- hangib ümbrusest aktiivselt infot ning loob selle hankimiseks ise uusi võimalusi (keskkonnast tuleva info hulka tasakaalustab, reguleerib ja organiseerib lapse jaoks täiskasvanu
- keskendub lühikeseks ajaks ühele tegevusele, silmatorkavale stiimulile või omadusele; sõnalise juhendamise ja suunamise korral on ta püsivam
- tegutseb teistega kõrvuti ja osaleb ühistesgevuses vahelduvas vormis
- mängib teiste lastega lihtsamaid igapäevaseis olukordi ja tegevusi kajastavaid rollivahetusega mängu

- loob tegevuse kaudu seoseid kõnega; sõnad ja objektid saavad tema jaoks mõiste tähenduse
- suhtleb valdavalt 1-2 sõnaliste lausetega nii mängus kui ka igapäevategevustes peamiselt tuttava täiskasvanuga ning kasutab mitteverbaalseid suhtlusvahendeid (osutamine, miimika)
- räägib ja saab aru üksnes sellest, mida ta tajub
- tunneb huvi raamatute vastu ning mõistab lihtsaid realistlikke jutukehi, mis seostuvad tema enda kogemustega
- tunnetab keskkonna mõju, avastab seoseid oma tegevuse ja selle tagajärje vahel, lihtsamaid põhjuse- tagajärje suhteid ning saab aru kuuluvusest ja erisusest
- sobitab erinevaid materjale ja esemeid
- rühmitab ühe nähtava omaduse järgi
- omandab uusi seoseid vahetu, korduva ja aktiivse tegutsemise ning käelise tegevuse kaudu
- kasutab omandatud teadmisi, seoseid ja tegevusi samas situatsioonis ning kontekstis, kannab üle lihtsamaid seoseid ning kasutab neid sarnastes ülesannetes ja olukordades

5.2.2. Kolmanda eluaasta lõpuks

- leiab tegutsemisajendi, plaanib ja organiseerib tegevusi täiskasvanu abiga; täiskasvanu suunab lapse tegevust kõne kaudu
  - plaanib osaliselt oma käitumist ja tegevust iseendale suunatud kõne vahendusel
  - keskendub tegevusele lühikeseks ajaks, tema tähelepanu ei ole veel püsiv
  - tegutseb vahetult nii konkreetsete asjadega kui ka neid kujutavate sümbolitega
  - kordab ja jäljendab varasemaid kogemusi ning mäluhilte nii konstruktiivses mängus kui ka lihtsas rollimängus
  - mängib mõnda aega koos teistega ja järgib lihtsamaid reegleid
  - on omandanud sõnavara, mis võimaldab tal ennast väljendada
  - osaleb dialoogis
  - jälgib lihtsaid lookesi ja eristab kogemusele tuginedes realistlikke sündmusi väljamõeldud lugudest
  - mõistab osaliselt lihtsamat kõnet ka ilma toetava vihjeta ning saab aru lihtsamatest ülekantud tähendustest
  - rühmitab asju ja esemeid ühe mitme tajutava omaduse või nimetuse järgi
  - tal on ettekujutus arvamõistest ja värvuste nimetustest
  - leiab võrdluse alusel asjades ühiseid ja erinevaid jooni ning nendevahelisi seoseid, kasutab info saamiseks keelt
  - tema ettekujutus oma teadmistest ja oskustest on ebarealistlik
- omandab uusi seoseid, mõisteid ja teadmisi korduva kogemuse, aktiivse tegutsemise ning mudelite järgi õppimise kaudu; vajab oma tegevusele tagasisidet

5.2.3. Neljanda eluaasta lõpuks

- oskab osaliselt oma tegevusi plaanida ja organiseerida ning tegutseb iseseisvalt otsese juhendamiseta, kuid autoriteedi toel
- plaanib mina keskse kõne abil oma tegevust ja lahendab probleeme
- hangib tänu keeleoskusele uut teavet; tema kõne toetub mälule ning sõltub sellest, kellega ja mis olukorras ta koos on
- saab aru mõistatustest ja lihtsamatest piltlikest võrdlustest
- järgib lihtsaid reegleid
- huvitub võistlusemängudest ja tahab olla edukas
- osaleb ühistevõistluses ning teeb koostööd teiste lastega; konstrueerib, osaleb rolli- ja võistlusemängudes ning loovtegevustes

- liigitab lihtsamate üldmõistete või mitme tunnuse järgi; keskendub tegutsedes mitmele nähtavale ja eristavale tunnusele ning jaotab oma tähelepanu
  - saab aru arvumõistest; huvitub tähtedest
- omandab uusi teadmisi praktiliste olukordade, kogetud emotsioonide, kujutluste ja kõne kaudu

5.2.4. Viienda eluaasta lõpuks

- tegutseb lühikest aega iseseisvalt, kuid tegutsemiskindluse saavutamiseks vajab veel täiskasvanu abi
- reguleerib oma käitumist ja emotsioone täiskasvanu abiga, hakkab oma tegevust planeerides ja korraldades kasutama sisekõnet
- tegutseb koos teistega; teda motiveerivad tegevused eakaaslastega
- tema keeleline areng võimaldab lahendada ülesandeid ja probleeme ning saavutada kokkuleppeid
- konstrueerib, katsetab ja uurib erinevaid võimalusi, kasutades nii sümboolseid, kujutlusi kui ka reaalseid esemeid ja objekte
- osaleb erinevates mänguliikides ja loovtegevustes
- räägib esemetest, mis pole kohal, ja olukordadest, mis toimusid minevikus või leiavad ees tulevikus ning fantaseerib
- keskendub huvipakkuvale tegevusele mõnikümme minutit
- oskab vaadelda ning märgata detaile, olulisi tunnuseid ja seoseid
- eristab rühmi ja oskab neid võrrelda ning saab aru lihtsamate mõistete kuuluvatest, alluvusest ja üldistusastmest
- tal on ettekujutus numbritest, tähtedest ja sümbolitest
- omandab teadmisi kogemuste ja kõne kaudu, tegutseb aktiivselt ning lahendab probleeme kasutab teadmiste omandamisel ja kogetu meenutamisel intuiitselt lihtsamaid meeldejätmise viise (mälustrateegiad)

5.2.5. Kuuenda eluaasta lõpuks

- plaanib oma igapäevategevusi, seab eesmärged ning üritab alustatud tegevused lõpetada
- suudab keskenduda tegevusele vähemalt 20-30 minutiks
- kasutab kujutlusi luues ja tegevusi planeerides sisekõnet
- kasutab kõnet info saamiseks, tegelikkuse adumiseks ning uute teadmiste omandamiseks
- järgib ühistevõttes reegleid ja suudab neid selgitada
- kasutab sidusat kõnet, tema dialoog on suunatud rohkem iseendale
- osaleb aktiivselt käelistes ja loovtegevustes
- saab aru asjade suhetest ja omadustest ning ajalis - ruumilisest järjestusest
- kasutab teadmisi igapäevases situatsioonides, nii uudses kui ka sarnases olukorras
- kasutab uute teadmiste omandamisel meeldejätmise strateegiaid juhuslikult, teadvustab kordamise vajadust

5.2.6. Seitsmenda eluaasta lõpuks

- organiseerib ja plaanib oma igapäevaseid tegevusi ja tuttavat keskkonnad, seab eesmärged, üritab tegutseda sihivõttel ja lõpetab alustatud tegevused
- suudab reguleerida oma emotsioone ja käitumist, kasutades selleks kõnet nii aktiveerivas kui ka pidurdavas rollis
- toetub tegutsedes oma tegevusele antavale tagasisidele, eakaaslaste hinnangutele ja võrdlusele teistega

- keskendub korraga mitmele tegevusele või stiimulile ning on suuteline kestvamaks tahtepingutuseks
- seab uudsetes olukordades täiskasvanu sõnalise juhendamise järgi eesmärgid ning valib tegutsemisstrateegiaid
- katsetab, konstrueerib ja uurib, kasutades oma teadmisi ja varasemaid kogemusi uues vormis ning kombinatsioonis
- osaleb erinevates mänguliikides, järgib reegleid
- liigitab ning tajub esemeid ja sündmusi tervikuna, saab aru nendevahelistest seostest ning suudab olulist teadvustada täiskasvanu abiga
- loob uusi seoseid eeskju, seletuste, kuulamise ja nägemise kaudu
- kasutab nii kaemuslik-kujundlikku kui ka verbaalset mõtlemist
- kasutab eakaaslastega suheldes arutlevat dialoogi
- huvitub sotsiaalsetest suhetest, räägib enam iseendast ning tunneb huvi teiste vastu
- teab ja kasutab tähti, numbreid ja sümboliteid, kirjutab etteütlemise järgi lihtsamaid 1-2 silbilisi sõnu ning teeb lihtsamaid matemaatilisi tehteid
- orienteerub oma teadmistes, märkab detaile ja seoseid, kasutab teadmisi uusi ülesandeid lahendades nii uudses kui ka sarnases olukorras, kuid vajab juhendamist ja abi seoste loomisel eelnevaga

oskab suunamise ja õpetamise korral kasutada lühikest aega õppimisstrateegiaid; tajub oma mälu mahtu ning kordab teadlikult üle meeldejäätavat materjali

5.3.Sotsiaalsed ja enesekohased oskused.

5.3.1. Teise eluaasta lõpuks

- väljendab lihtsaid emotsioone, mis on tugevad ja vahelduvad kiiresti
  - teadvustab ennast, kasutab osaliselt minavormi, proovib ennast maksma panna ning oskab keelduda ja ei öelda
  - üritab aru saada teiste inimeste seisukohtadest, kuid tema tajud on enesekeskised
  - hindab oma oskusi ja suutlikkust paremaks, kui need tegelikult on
  - teab oma ees- ja perekonnanime ja elementaarseid viisakusreegleid ning kasutab neid, kui seda on talle õpetatud
  - sööb, joob ja riietub lahti valdavalt iseseisvalt ning püsib suurema osa päevast kuiv ja puhas
  - reageerib sõltuvalt situatsioonist ja ümbritsevate inimeste käitumisest
  - mõistab selgelt väljendatud keeldu "Ei tohi!", "Ära tee!" jne
  - tunneb huvi teiste laste vastu, jälgib neid ja mängib nendega kõrvuti
  - toetub võõrastega suheldes ja enesekindluse saavutamiseks tuttavale täiskasvanule
- matkib täiskasvanu tegevusi, millele saab tagasisidet

5.3.2. Kolmanda eluaasta lõpuks

- saab aru, et inimestele võivad olla tema omadest erinevad tunded ja emotsioonid
- tal on osaliselt kujunenud enesetunnetus ja eneseteadvus
- väljendab tugevaid emotsioone, oma mina
- võib karta tundmatuid ja uusi asju
- tahab igapäevaste olukordades valikute üle ise otsustada ning üritab neid ka täide viia
- tema enesekindlus on kõikumine; enesekindluse saavutamiseks vajab ta turvalisust
- osaleb täiskasvanuga ühistegevustes; teisi lapsi pigem jälgib, tegutseb nendega kõrvuti
- jagab mõnikord oma asju ka teistega, valdavalt on ta siiski omandihoidja
- loob sõprusuhteid nendega, kellega on tihti koos; tegutseb kontakti luues ja säilitades sihipäraselt

- algatab vestlust eri partneritega erinevatel teemadel; tajub, mida teised teavad ja mis on neile uus
  - täidab igapäevaelu rutiini
- jälgib lihtsamaid sotsiaalseid reegleid ning eeskujudele toetudes jälgendab igapäevaelu rolle ja tegevusi

5.3.3. Neljanda eluaasta lõpuks

- väljendab verbaalselt lihtsamaid emotsioone, oma soove, tahtmisi ja seisukohti ning püüab jõuda kokkuleppele
  - tahab olla iseseisev, kuid sageli ei ole tal enda suutlikkusest realistlikku ettekujutust
  - saab hakkama eneseteenindamisega (riietub, sööb, joob iseseisvalt), tal on kujunenud tualetiharjumused
  - teab oma nime, vanust ja sugu ning märkab soolisi erinevusi
  - seab endale mõningaid eesmärke ja täidab neid
  - väärtustab oma saavutusi, ent vajab oma tegevuse tunnustamist ja täiskasvanu tähelepanu
  - püüab vahel teisi abistada ja lohutada; tal on mõningane ettekujutus teiste tunnetest ja mõtetest
  - osaleb lühikest aega ühistegevuses eakaaslastega, kuid eelistab üht mängukaaslast rühmale
  - arvestab reegleid mängudes ja tegevustes, mida juhib autoriteet
  - saab aru lihtsamatest seltskonnas käitumise reeglitest ning järgib neid igapäevases suhtluses; püüab täita kodukorra reegleid
  - saab aru valetamisest kui taunitavast käitumisest
- huvitub võistlusmängudest ning tahab olla edukas

5.3.4. Viienda eluaasta lõpuks

- hakkab mõistma teiste inimeste tundeid ja mõtteid
  - väljendab oma emotsioone ja räägib nendest
  - suhtleb ja tegutseb enamasti iseseisvalt ning orienteerub oma suutlikkuses
  - suudab kuigivõrd vastutada oma tegevuse eest
  - on tundlik teiste hinnangute suhtes, need mõjutavad tema enesehinnangut
  - imiteerib täiskasvanu tegevusi ja rolle, kasutades tema sõnavara ja maneere
  - eelistab sootüübilisi mängu
  - naudib rühma kuulumist ja eakaaslaste seltsi ning ühistegevust; teeb eesmärgi saavutamiseks koostööd, jagab ja vahetab
  - aktsepteerib reegleid, kogemusi ja muutusi; jälgib reeglite täitmist teiste poolt; kõne areng võimaldab arusaamatusi lahendada verbaalselt
- oskab avalikus kohas sobivalt käituda ning teab, mida tohib, mida mitte

5.3.5. Kuuenda eluaasta lõpuks

- tajub ja mõistab teiste inimeste emotsioone ja seisukohti ning arvestab neid käitumises ja vestluses
  - seab endale eesmärke ja üritab neid ellu viia
  - on oma tegevustes orienteeritud tunnustusele, tähelepanule ja emotsionaalsele toetusele
  - eelistab omasoolisi mängukaaslasi; kujunevad esimesed sõprussuhted
  - suudab lühikest aega ilma täiskasvanu kontrollita rühmas mängida ning teha koostööd omal viisil
  - järgib mängudes ja tegevustes reegleid, eriti nende täitmist teiste poolt; oskab reegleid teistele selgitada
- järgib sotsiaalset rutiini

5.3.6. Seitsmenda eluaasta lõpuks

- mõistab teiste inimeste tundeid ja nende mitteverbaalseid väljendusi
- vastutab rohkem oma tegevuse eest ning räägib oma kavatsustest
- suudab oma emotsioone ja käitumist kontrollida, oskab ka teisi arvestada ning suhtub teiste laste tegevusesse sallivamalt
- suudab tegutseda iseseisvalt ning sõltub vähem oma vanematest
- algatab mängu ja tegevusi
- püüab kõigega hakkama saada, on tundlik oma ebaõnnestumiste ja teiste hinnangute suhtes; otsib vastastikust mõistmist ja kaasaelamist oma tunnetele
- hoolib väiksematest, osutab abi ja küsib seda vajaduse korral ka ise
- loob sõprussuhteid
- järgib rühmas reegleid ning arvestab rühma vajadusi
- talub muutusi ja vanematest eemalolekut, siiski on uues situatsioonis ebakindel ja tõmbuda endasse

arutleb lihtsamate eetiliste probleemide üle ning teeb vahet hea ja halva vahel nii enda kui ka teiste puhul

6. Õppe- ja kasvatusvaldkondade sisu ning arengu eeldatavad tulemused õppekava läbimisel vanuseti.

6.2.Mina ja keskkond.

6.1.1. Valdkonna „Mina ja keskkond” eesmärgid:

Laps:

1. mõistab ja tunnetab ümbritsevat maailma terviklikult
2. saab ettekujutuse oma minast ning enda ja teiste rollidest elukeskkonnas
3. väärtustab nii eesti kui ka oma rahvuse kultuuritraditsioone
4. väärtustab enda ja teiste tervist ning püüab käituda tervislikult ja ohutult
5. väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi
6. märkab nähtusi ja muutusi looduses

6.1.2. Valdkonna „Mina ja keskkond” sisu:

1. sotsiaalne keskkond: mina, perekond ja sugulased, kodu, lasteaed, kool, ametid, kodumaa, eesti rahva tähtpäevad ja kombed, teised rahvused Eestis, üldinimlikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid; tervise väärtustamine, tervislik toitumine, ohuallikad ja ohutu käitumine

2. tehiskeskkond: ehitised, kodumasinad, jäätmed, ühissõidukid, jalakäija ohutu liiklemine, turvavarustus
3. looduskeskkond: kodukoha loodus, loodusvaatlused, muutused looduses, elukeskkond ja selle mõju tervisele, inimese mõju loodusele

6.1.3. Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted:

1. valdkonna temaatika valitakse lapse igapäevaelust ja teda ümbritsevast, mis hõlmab sotsiaalset, loodus- ja tehiskeskkonnad, sh. tervise- ja liikluskasvatust
  - teemasid ja vaadeldavaid objekte valides lähtutakse koduloolisuse printsiibist, st. üldjuhul tutvutakse nende objektidega, millega on lapsel vahetu kontakt, mille toel tekib lapsel arusaam looduse terviklikkusest ja seostest looduses

2. õhutatakse last ümbritsevat maailma märkama, uurima ja kogema mängu ja igapäevategevuste kaudu, võimaldades tal ümbritsevat tajuda erinevate meelte ja aistingutega: vaadeldes, nuusutades ja maitstes, kompides ja kuulates helisid
  - emotsionaalne kontakt keskkonnaga toetab lapse omaalgatust, huvi, individuaalsust ja tegutsemistahet
  - last tuleb suunata märkama loodust enda ümber ning suhtuma ümbritsevasse austavalt
  - olulised tegevused on vaatlemine, võrdlemine, rühmitamine, seostamine, järeldamine, küsimine ja küsimustele vastuste otsimine
  - tähtis on vahetu tajumine, selle kirjeldamine ning vaadeldu kujundlik väljendamine
  - teadmisi omandatakse tegutsedes
  - kõigi meelte kasutamiseks annab parima võimaluse õues õppimine
  - luuakse sotsiaalseks suhtlemiseks soodne keskkond, et kujundada heasoovlikkust nii täiskasvanute kui ka eakaaslaste vastu (abivalmidus, kaastunne, sõbralikkus nii mängus, töös kui ka igapäevatoimingutes)
  - luuakse olukordi eesti ja vene rahvatraditsioonide ja – kommete omandamiseks (suhtlemine erinevate põlvkondadega, rahvakalendri tähtpäevade tähistamine)

6.1.4. Õppe- ja kasvatustegevuse tulemused õppekava läbimisel:

1. tutvustab ja kirjeldab iseennast, enda omadusi, huve jne.
2. Kirjeldab oma kodu, perekonda ja peretraditsioone
3. Nimetab ja kirjeldab erinevaid ameteid
4. Nimetab Eesti riiklikke sümboleid ja rahvatraditsioone
5. Mõistab, et inimesed on erinevad ja neil on erinevad vajadused
6. Oskab eristada igapäevaelus tervisele kasulikku ja kahjulikku
7. Julgeb keelduda (ühis)tegevus(t)est, kui neis osalemine kahjustab teda ennast ja teisi või on ohtlik
8. Kirjelda, kuidas keskkond ja inimeste käitumine võivad mõjutada tervist
9. Järgib isikliku hügieeni nõudeid, sh. hammaste hoidmist ja hooldamist
10. Suhtub ümbritsevasse hoolivalt ning käitub seda säästvalt
11. Kirjeldab kodukoha loodust ning tuntumaid taimi, seeni ja loomi
12. Kirjeldab loodust ja inimeste tegevusi erinevates ajatsüklites: ööpäev, nädal, aastaring
13. Selgitab, miks on valgus, temperatuur, vesi, muld ja õhk taimedele, loomadele inimestele tähtsad
14. Selgitab ilmastikunähtuste sõltuvust aastaegadest, öö ja päeva vaheldumisest
15. Mõistab ja märkab enda ja teiste tegevuse mõju ja tagajärgi keskkonnale
16. Kirjeldab võimalikke ohte kodus, veekogul, liikluses jm.
17. Teab, kuidas jalakäijana ohutult liigelda ning jalgrattaga lasteaia õuealal sõita

6.1.5. Lapse arengu eeldatavad tulemused:

Kuni 3 aastane

Mina	Ütleb küsimise korral oma ees- ja perekonnanime Vastab õigesti küsimusele, kas ta on poiss või tüdruk Ütleb vastuseks vanuse küsimisele oma ea aastates või näitab seda sõrmedel
Perekond ja sugulased	Nimetab pereliikmeid: ema, isa, õde, vend Teab õdede ja vendade nimesid
Kodu	Vastab küsimustele oma kodu ja pereliikmete kohta

Lasteaed	Oskab nimetada oma rühma nime Suudab leida oma koha rühmas (kapp, voodi, käterätik) Nimetab rühmas olevaid esemeid Ütleb küsimise korral rühmakaaslaste ja õpetajate ning õpetajaabi nimed
Kool -	
Ametid, elukutsed, tööd	Nimetab pereliikmete koduseid toimetusi Matkib lihtsamaid töövõtteid Asetab töövahendid kokkulepitud kohta
Kodumaa, teised rahvused Eestis	Osaleb jõukohasel viisil vanemate laste ja täiskasvanute tegevuses kodumaale tähtsatel päevadel (ruumide kaunistamine, laulude laulmine, peoriiete kandmine jne.) Leiab Eesti lippu nähes erinevate värvide seast Eesti lipu värvid
Tähtpäevad, pühad ja kombed	Räägib oma sünnipäevast (kuidas tähistatakse) Nimetab küsimise korral pühadega seotud tegevusi
Üldnimliku väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid	Teab mõistete hea ja paha tähendust Meeldetuletamise korral tervitab, jätab hüvasti, palub, tänab
Sõprus ja abivalmidus	Küsimise korral nimetab oma sõprade nimesid Oskab haiget saanud sõpra lohutada
Hoolivus, turvalisus ja tähelepanelikkus	Märkab kaaslast ja oskab teisi arvestada Oskab väljendada oma emotsioone teisi arvestavalt (rõõm, mure jm.)
Suhtumine erinevustesse	Oskab kirjeldada inimeste erinevusi (keeleline, rassiline, vanuseline, tervisest tulenev) ja abivahendeid (prillid, ratastool, vaegnägemine-valge kepp, vaegkuulmine-kuuldeaparaat)
Ehitised	Tunneb ära oma kodu ja lasteaia ning tuttavad teenindusasutused
Kodumasinad	Oskab küsimise korral nimetada kodus kasutatavaid kodumasinaid ja –elektronikat (kell, pliit, külmkapp, pesumasin, televiisor, arvuti jm)
Sõidukid	Oskab küsimise korral nimetada sõidukeid (auto, rong, buss, lennuk, laev, tramm, troll)
Jäätmed	Leiab loodusest prahti ja toob selle kokkulepitud kogumiskohta (prügikott, prügikast, ämber)
Tervise väärtustamine-	Nimetab tervist hoidvaid tegevusi (nt. tervislik toitumine, piisav kehaline aktiivsus, piisav uni ja puhkus, mäng, hea tuju, meeldivad suhted)
Hammaste tervis	Teab hammaste hooldamise vahendeid Harjab hambaid täiskasvanu abiga
Tervislik toitumine	Nimetab toiduaineid
Inimkeha tundmine	Osutab küsimise korral peale, kätele, jalgadele, silmadele, suule, ninale ja kõrvadele
Ohutus ja turvalisus	Nimetab esemeid, mis võivad olla ohtlikud (nuga, käärid)
Kodukoha loodus: veekogud,	Tunneb rõõmu looduses (õues) viibimisest Oskab osutamise korral nimetada metsa, muru, lille, puud

kodupaiga mets- ja koduloomad; taimed, seened ja putukad	
Loomad: erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng	Oskab küsimise korral nimetada tuttavat looma ja tema kehaosi Oskab küsimise korral nimetada tuttavat lindu Teab, et mõned loomad elavad metsas ja mõned inimeste juures (kodus)
Putukad: erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng	Oskab nimetada tuttavaid putukaid (lepatriinu, sipelgas, mesilane)
Taimed: erinevad kasvukohad ja vajadused, välimus, kasv, areng	Eristab tuntumaid puu- ja aedvilju välimuse ning nimetuse järgi Oskab osutamise korral nimetada tuttavaid lilli
Öö ja päev: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses	Oskab küsimise korral iseloomustada ööd (on pime) ja päeva (on valge)
Aastaajad: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses ning loomade ja inimeste tegevused	Oskab nimetada talve ja suve iseloomulikke nähtusi (talvel sajab lund, on külm: suvel saab ujuda, on soe)
Ilmastik: erinevad ilmastikunähtused	Oskab nimetada erinevaid ilmastikunähtusi (sajab lund, vihma, päike paistab)
Inimese mõju loodusele: loodushoid, säästev areng	Oskab nimetada erinevaid ilmastikunähtusi (sajab lund, vihma, päike paistab)
Valguse, temperatuuri, vee, õhu ja toitainete tähtsus taimedele ning loomadele	Teab, et taimed ja loomad vajavad kasvamiseks vett ja toitu

Valgufoor ja täna ületamine	Teab valgusfoori ja tulede tähendust (punane, kollane, roheline) Teab mõisteid sõidutee ja kõnnitee
Liiklusmärgid	Teab liiklusmärkide tähtsust (aitavad ohutult liigelda)
Sõidukid	
Helkur, turvatool ja –vöö	Teab liiklusvahendeid ja eriotstarbelisi sõidukeid Teab jalgrattaga sõitmise nõudeid (kiiver)

3 - 5 aastane

Mina	Oskab öelda oma nime, vanuse ja soo (tüdruk, poiss)
Perekond ja sugulased	Kirjeldab oma perekonda (pereliikmed +onu ja tädi, pereliikmete nimed ja perekonnanimed)
Kodu	Kirjeldab oma kodu: eramu, korter, talumaja Nimetab kodu asukohta: linnas (tänav, linn), maal (talukohta nimi) Kirjeldab pereliikmete koduseid tegevusi ja nimetab oma kohustusi nende hulgas
Lasteaed	Nimetab oma lasteaia nime Oskab kirjeldada oma tegevusi ja mängu Teab nimetada lasteaiatöötajaid ja nende tegevusi Teab oma, võõra ja ühise tähendust
Kool -	
Ametid, elukutsed, tööd	Oskab nimetada vanemate ameteid Kirjeldab üldtuntud elukutseid oma kodukohas Loetleb tuntumate elukutsete juurde kuuluvaid töövahendeid Põhjendab mängu- või töökoha korrastamise vajadust
Kodumaa, teised rahvused Eestis	Teab oma rahvust ja keelt ning riigi tähtsamaid sümboleid Oskab nimetada sünnimusi, mille puhul heisatakse riigilipp Oskab nimetada erinevaid rahvusi oma rühmas ja kodukohas
Tähtpäevad, pühad ja kombed	Kirjeldab tähtpäevi peres Oskab kirjeldada tuntumaid rahvakombeid (vastlad, mardipäev, kadripäev) ja nendega seotud tegevusi
Üldinimliku väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid	Teab mõistete õige ja vale tähendust Teab üldtuntud viisakusreegleid Tunneb ja järgib lauakombeid
Sõprus ja abivalmidus	Nimetab küsimise korral sõbra positiivseid omadusi Oskab sõpra lohutada ja abistada Oskab andeks anda ja leppida
Hoolivus, turvalisus ja tähelepanelikkus	Märkab kaaslast ja oskab teisi arvestada Oskab väljendada oma emotsioone teisi arvestavalt (rõõm, mure jm.)
Suhtumine erinevustesse-	Oskab kirjeldada inimeste erinevusi (keeleline, rassiline, vanuseline, tervisest tulenev) ja abivahendeid (prillid, ratatool, vaegnägemine-valge kepp, vaegkuulmine-kuuldeaparaat)
Ehitised	Kirjeldab kodumaja omapära: maja osad ja nende otstarve, ruumid ja nende sisustus Oskab nimetada erinevaid ruume lasteaias ning teab nende otstarvet

	Oskab kirjeldada lasteaia õueala ning seal kasutatavaid vahendeid
Kodumasinad	Kirjeldab kodumasinaid ja –elektroonikat ning teab nende otstarvet ja nendega seotud ohte
Sõidukid	Kirjeldab erinevaid sõidukeid ja teab nende otstarvet Teab liiklusvahendite erinevusi ning eriotstarbeliste sõidukite ülesandeid ja tähtsust Oskab ühissõidukis käituda (sõidupilet)
Jäätmed	Kirjeldab, kuidas tema kodus prügi sorteeritakse
Tervise väärtustamine-	Nimetab tervist hoidvaid tegevusi (nt. tervislik toitumine, piisav keheline aktiivsus, piisav uni ja puhkus, mäng, hea tuju, meeldivad suhted)
Hammaste tervis	Peseb hambaid täiskasvanu juhendamisel Nimetab hammaste tervise jaoks vajalikke tegevusi (hammaste pesemine, tervislik toitumine, hambaarsti juures käimine)
Tervislik toitumine	Nimetab toiduaineid, mida tuleks süüa iga päev
Inimkeha tundmine	Oskab nimetada kehaosi ja teab nende vajalikkust
Ohutus ja turvalisus	Nimetab kohti, esemeid ja aineid, mis võivad olla ohtlikud (nt. trepid, rõdu, aknad, kuum toit/vedelik, lahtine tuli, ravimid, terariistad, kemikaalid, elekter, veekogud, ehitised) Nimetab tegevusi, mis võivad olla ohtlikud (talvel jääle minek, mängimine ohtlikes kohtades, nt. tänaval, liivakarjääris, ehitisel; ujumine täiskasvanu järelvalveta, rattasõit kiivrita) Selgitab, et õnnetuse korral tuleb pöörduda täiskasvanu poole Selgitab, miks ei tohi võõrastega kaasa minna
Kodukoha loodus: veekogud, kodupaiga mets- ja koduloomad; taimed, seemned ja putukad	Oskab nimetada oma kodukoha olulisemat veekogu (meri, jõgi, järv) Oskab nimetada tuntumaid seeni ja kirjeldada neid, mis kasvavad kodukoha metsas
Loomad: erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng	Oskab nimetada tuttavaid loomi, kirjeldada nende välimust ja öelda, kus nad elavad
Putukad: erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng	Teab putukate elupaiku: mesilane ja mesilastaru, sipelgas ja sipelgapesa
Taimed: erinevad kasvukohad ja vajadused, välimus, kasv, areng	Oskab nimetada ning kirjeldada tuttavaid puid, lilli, puu- ja köögivilju

Öö ja päev: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses	Eristab ning nimetab päeva ja ööd (päeva ja öö vaheldumise iseloomustamine ning seostamine taimede ja loomade tegevusega)
Aastaajad: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses ning loomade ja inimeste tegevused	Oskab nimetada kõiki aastaaegu ja neid iseloomustada
Ilmastik: erinevad ilmastikunähtus ed	Nimetab ilmastikunähtusi ja kirjeldab neid Teab õhu vajalikkust ja kasutamist
Inimese mõju loodusele: loodushoid, säätsev areng	Mõistab, et joogivett on vaja kokku hoida (hambapesu, nõudepesu, joogiks võetud vesi) Mõistab, et elektrit tuleb kokku hoida (kustutab toast lahkudes tule) Teab, et inimene saab talvel loomi aidata Mõistab, et on vaja istutada puid ja muid taimi Oskab hoida enda ümber puhtust looduses, kodu ümbruses jne.
Valguse, temperatuuri, vee, õhu ja toitainete tähtsus taimedele ning loomadele	Teab, et taimed ja loomad vajavad kasvamiseks vett, valgust ja õhku Oskab kirjeldada erineva temperatuuri mõju taimedele, loomadele ja inimesele
Valgufoor ja täna ületamine	Teab valgusfoori tulede süttimise järjekorda ning nende tähendust Teab, kuidas sõiduteed ületada Oskab ületada tänavat jalgrattaga (jalgratas käe kõrval)
Liiklusmärgid	Teab liiklusmärkide tähendust
Helkur, turvatool ja – vöö	Teab turvavöö ja turvatooli vajalikkust sõidukis Oskab kirjeldada liiklemise ohtusid erinevates ilmastikuoludes Oskab selgitada, kus ja kuidas helkurit kanda

6 - 7 aastane

Mina	Oskab ennast tutvustada Teab oma kohustusi ja õigusi Kirjeldab enda omadusi ja huve
Perekond ja sugulased	Teab oma pereliikmeid ja lähisugulasi Mõistab, et pered võivad olla erinevad Jutustab oma vanavanematest
Kodu	Oskab kirjeldada oma kodu ja kodukohta Teab kodust aadressi ja telefoni
Lasteaed	Teab lasteaia aadressi

	Nimetab erinevaid ameteid lasteaias ja nende vajalikkust Kirjeldab lasteaias kodukorda ning teab rühmareegleid ja traditsioone
Kool -	Teab kooli kui õppimise kohta Oskab kirjeldada, mille poolest kool lasteaiast erineb
Ametid, elukutsed, tööd	Oskab nimetada pereliikmete elukutseid ja ameteid Teab ja oskab kirjeldada erinevaid elukutseid ning nende vajalikkust Mõistab töö ja vastutuse tähtsust Soovib osaleda jõukohastes kodutöodes Selgitab raha otstarvet
Kodumaa, teised rahvused Eestis	Nimetab Eesti riigi sümboleid (lipp, hümn, vapp, lind, lill, kivi) Teab kodulinna/valla sümboleid Oskab Eesti kaardilt näidata oma kodukohta Teab Eesti Vabariigi presidendi nime Oskab nimetada teisi rahvusi ja keeli ning teab nende kombeid ja traditsioone Suhtleb teistest rahvustest lastega Teab ja nimetab Eesti lähinaabreid(Läti, Soome, Rootsi, Venemaa)
Tähtpäevad, pühad ja kombed	Teab eesti rahva traditsioone ja kombeid Teab tähtpäevi ja nende tähistamise vajalikkust (tarkusepäev, emakeelepäev, lastekaitsepäev, sõbrapäev jm.) Oskab kirjeldada tähtpäevade tähistamist oma lasteaias või kodus (kolmekuningapäev, volbripäev, jaanipäev, hingedepäev jm.) Oskab nimetada riiklikke pühi ja nendega seotud traditsioone (riigi aastapäev, võidupüha)
Üldinimliku väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid	Teab mõistete ausus ja autus tähendust ja oskab vastavalt käituda Oskab järgida käitumisreegleid erinevates olukordades (kaupluses, teatris, kirikus, kalmistul jm.) Mõistab vastutust oma tegude ja käitumise eest
Sõprus ja abivalmidus	Oskab luus ja hoida sõprussuhet; teab sõpruse tähendust, oskab kirjeldada sõbraks olemist ning sõber olla Kirjeldab tundeid, mis tekivad tülitsetes ja leppides
Hoolivus, turvalisus ja tähelepanelikkus	Oskab kirjeldada oma emotsioone ja tundeid Oskab kaasinimestega tähelepanelikult käituda (vanemad, vanavanemad jt.)
Suhtumine erinevustesse-	Oskab arvestada oma arvamustest ja huvidest erinevaid huve ja arvamusi Teab nimetada erivajadustega inimestele vajalikke abivahendeid Pakub abi erivajadustega inimestele oma võimete ja võimaluste piires
Ehitised	Oskab kirjeldada vanaaja kodu ja selle sisustust, teab nimetada kõrvalhooneid ning nende otstarvet Oskab nimetada maja ehituseks kasutatavaid materjale (puit, kivi jne.) Oskab nimetada teenindusasutusi ja nende vajalikkust (kauplus, juuksla, polikliinik, pank, apteek, kaubanduskeskus jne.) Teab nimetada kodukohale olulisi ehitisi (lossivaremed, kirik, kool jne.)

Kodumasinad	Kirjeldab kodumasinaid ja –elektroonikat ning teab nende otstarvet ja nendega seotud ohte (kirjeldused on täpsemad, võivad lisanduda põllutöömasinad)
Sõidukid	Oskab nimetada või kirjeldada erineva töö tegemiseks vajalikke sõidukeid (kraanaauto, prügiauto, teerull jm.)
Jäätmed	Teab, miks on vaja prügi sortida (paber, plast, patareid) Oskab kirjeldada asjade korduva kasutamise võimalusi Mõistab asjade säästliku kasutamise vajalikkust (tarbetud ostud, raiskamine)
Tervise väärtustamine-	Kirjeldab, mida tähendab tema jaoks terve olemine Kirjeldab, kuidas hoida enda ja teiste tervist (näited tervisliku käitumise ja riskikäitumise vältimise kohta) Teab, mis on haigus Teab, milline tegevus või käitumine kahjustab tervist (nt. suitsetamine, sh. passiivne, alkoholi tarvitamine, vägivald)
Hammaste tervis	Selgitab, miks tekib hambakaaries (hambaaugud) Järgib hammaste hooldamise ja hoidmise põhimõtteid igapäevaelus
Tervislik toitumine	Oskab nimetada, milliseid toiduaineid on vaja iga päev süüa rohkem ja milliseid vähem, et olla terve
Inimkeha tundmine	Selgitab, mis on südame ja kopsude kõige olulisem ülesanne ning teab, millised tegevused aitavad neid hoida tervena Teab tüdruku ja poisi erinevusi
Ohutus ja turvalisus	Teab ja tunnetab ümbritsevaid ohte (olukordadest, inimestest, keskkonnast, loomadest ja käitumisest põhjustatud ohud) Teab, millised on turvalise käitumise reeglid erinevates situatsioonides ja keskkondades Nimetab hädaabinumbri 112 ja oskab seda kasutada Teab ja kirjeldab, kuidas tegutseda ohuolukordades (vette kukkumine, läbi jää vajumine, tulekahju, põletus, teadvusetu või raskelt vigastada saanud kaaslane) Selgitab, kuidas käituda eksinuna linnas/maal või metsas
Kodukoha loodus: veekogud, kodupaiga mets- ja koduloomad; taimed, seened ja putukad	Oskab kirjeldada kodukoha loodust (mets, park, jõgi jne.), nimetada ning iseloomustada metsloomi, koduloomi, putukaid Oskab nimetada teravilju, mida kasutatakse söögiks või mis kasvavad kodukoha lähedal põldudel
Loomad: erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng	Nimetab tuntumaid erineva elupaiga ja –viisiga loomi ning kirjeldab nende välimust Teab loomade käitumise erinevusi eri aastaaegadel (rändlinnud, talveuni, pesaehitus ja poegade toitmine)
Putukad: erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng	Oskab kirjeldada tuttavate putukate välimust ja nende elupaiku

Taimed: erinevad kasvukohad ja vajadused, välimus, kasv, areng	Oskab nimetada ning kirjeldada aias ja metsas kasvavaid taimi (marjad: mustikas, maasikas, pohl, sõstar, tikker; puud: õunapuu, pirnipuu, kirsipuu, toomingas, pihlakas jm.)
Õo ja päev: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses	Kirjeldab oma sõnadega loodust ja inimesi erinevates tsüklites: ööpäev, nädal, aastaring
Aastaajad: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses ning loomade ja inimeste tegevused	Seostab muutusi looduses aastaegade vaheldumisega ning oskab neid kirjeldada Oskab nimetada inimeste iseloomulikke tegevusi olenevalt aastaajast (seemnete külvamine, taimede istutamine, põldude kündmine, rannas päevitamine, ujumine, jalgrattaga sõitmine, lehtede riisumine, suusatamine jne.) Oskab nimetada loomade iseloomulikke tegevusi olenevalt aastaajast (ehitavad pesa, toidavad poegi, talveuni, rändamine lõunasse jm.)
Ilmastik: erinevad ilmastikunähtu- sed	Selgitab ilmastikunähtuste seost aastaegade
Inimese mõju loodusele: loodushoid, säastev areng	Suhtub ümbritsevasse hoolivalt ning käitub seda säästvalt Kirjeldab, millised on inimtegevuse positiivsed ja negatiivsed mõjud tema koduümbruse loodusele Teab, kuidas loomi talvel aidata ja oskab seda teha Teab, kuidas viga saanud või inimese hüljatud looma aidata Teab prügi sortimise vajalikkust ning oskab sortida lihtsamat prügi (pudelid, prügi, olmeprügi) Soovib osaleda looduse korrastamises
Valguse, temperatuuri, vee, õhu ja toitainete tähtsus taimedele ning loomadele	Selgitab valguse, temperatuuri, vee, toitainete ning õhu tähtsust taimedele, loomadele ja inimestele
Valgufoor ja täna- va ületamine	Oskab kirjeldada oma teekonda kodust lasteaeda Teab, kuidas ületada ristmikku Teab liiklemise erinevusi linnas ja maal Oskab kasutada hädaabinumbrit 112
Liiklusmärgid	Teab kuidas käituda ühissõidukist väljudes Teab jalgrattaga, rulluisude ja rulaga sõitmise nõudeid
Sõidukid	
Helkur, turvatool ja – vöö	Teab, kuhu kinnitada helkurribad

6.3. Keel ja kõne.

6.2.1. Keele ja kõne õpetuse eesmärgid:

Laps:

1. tuleb toime igapäevases suhtluses
2. kasutab kõnes õiget hääldust, sobivaid grammatilisi vorme, ja mitmekesisist lauseehitust
3. tunneb huvi lugemise, kirjutamise ja lastekirjanduse vastu, on omandanud lugemise ja kirjutamise esmased oskused

6.2.2. Keele ja kõne õpetuse sisu:

1. keelekasutus: hääldamine, sõnavara, grammatika
2. suhtlemine, jutustamine ja kuulamine
3. lugemine ja kirjutamine, lastekirjandus

6.2.3. Õppe ja kasvatustegevuse põhimõtted:

1. kõnearendus on lapse kõne ja suhtlemise sihipärane arendamine, kus last õpetatakse eelkõige keelevahendeid (uusi sõnu, sõnavorme ja lausemalle) kasutama suhtlemisel, teadmiste arendamisel, oma tegevuse kavandamisel
2. oluline on, et lapse kõne arengut toetatakse kõigis tegevustes (mängimine, käelised tegevused, liikumis- ja muusikategevused ning igapäevatoimingud); lapsele luuakse kõnekeskkond, kus ta kuuleb teiste kõnet ning tal on vaja ja ta saab ise kõnelda; laps õpib rääkima reaalsetes suhtlussituatsioonides, tegutsedes koos täiskasvanuga
3. suunatakse lapsi ettelugemise, dramatiseerimise, ümberjutustamise, joonistamise, oma raamatute koostamise jm. Tegevuste kaudu kirjandust mõistma ja hindama; ettelugemiseks valitakse žanriliselt mitmekesiseid raamatuid, et toetada lugemishuvi ning lugemis- ja kirjutamisvalmiduse kujunemist
4. õpetatakse lugemise ja kirjutamise esmaseid oskusi seostatult mängude ja igapäevategevustega (nt. nimekirjade koostamine, joonistusele pealkirja kirjutamine, kaardi või kirja kirjutamine täiskasvanu abiga)

6.2.4. Õppe-kasvatustöö eeldatavad tulemused õppekava läbimisel:

1. Tuleb toime nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega suheldes; arvestab kaassuhtlejat ja suhtluspaika
2. Saab aru kuuldu sisust ning suudab sellele sobivalt reageerida
3. Suudab oma mõtteid suulises kõnes edasi anda
4. Jutustab pildi, kuuldu teksti või oma kogemuste alusel, annab edasi põhisisu ja olulised detailid ning vahendab ka oma tundeid
5. Kasutab kõnes aktiivselt liitlauseid
6. Kasutab kõnes kõiki käände- ja pöördvorme ainsuses ja mitmuses
7. Valdab suhtlemiseks piisavat sõnavara ja suudab vajaduse korral ise sõnu moodustada
8. Hääldab oma kõnes ja etteöeldud sõnu korrates õigesti kõiki emakeele häälikuid
9. Tunneb tähti ja veerib kokku 1-2 silbilisi sõnu ning tunneb kirja pildis ära mõned sõnad
10. Kirjutab joonistähedega 1-2 silbilisi sõnu õigesti järjestatud ühekordsete tähtedega
11. Teab peast emakeelseid luuletusi ja laule

6.2.5. Lapse arengu eeldatavad tulemused:

Esitatud arengu tulemusi tuleb võtta üldiste orientiiridena, mitte nõutavate arengunäitajadena. Mida noorem on laps, seda enam tuleks vaadelda kõne arengu taset teiste arengunäitajatega seotult

2 aastane

Suhtlemine	suhtleb täiskasvanuga esemetega tegutsemise ajal eelistab suhtluspartnerina peamiselt tuttavat täiskasvanut kasutab suheldes mitteverbaalseid vahendeid (osutamist koos üksikute sõnadega vastab täiskasvanu küsimusele ja korraldusele tuttavas situatsioonis mingi tegevuse, hääletsuse või 1- 2 sõnalise ütlusega
Grammatika	kasutab tuttavas situatsioonis ja tegevuses grammatiliselt vormistamata 1- 2 sõnalisi lauseid (nt. Miku õue p.o Mikk tahab õue minna) kasutab üksikuid käände- ja pöördvorme juhuslikult mõne sõna puhul (nt. ainsuse omastav, osastav, tegusõna 3. Pööre) kasutab sõnu enamasti ühes, üksikuid sõnu juhuslikult 2-3 vormis väljendab kõnes mõnda järgmistest suhetest: eitus (ei taha), kuuluvus (tädi lusikas), asukoht (emme siia), omadus (auto katki), subjekti-objekti suhe (issi anna palli)
Sõnavara	kasutab oma kogemustega seostuvaid konkreetse tähendusega sõnu (umbes 50) tuttavas situatsioonis kasutab nimi- ja tegusõnu (nt. näu p.o kiisu, anna, opa p.o võta sülle), ase- ja määrsõnu (nt. siia, seal, nii) mõistab sõnu (rohkem kui 50)ühes kindlas tähenduses tuttavas olukorras
Hääldamine	vaatab koos täiskasvanuga pildiraamatuid, täiendab täiskasvanu juttu osutamisega pildile või üksiku sõna ütlemisega pildi kohta
Kirjalik kõne	vaatab koos täiskasvanuga pildiraamatuid, täiendab täiskasvanu juttu osutamisega pildile või üksiku sõna ütlemisega pildi kohta

3 aastane

Suhtlemine	osaleb dialoogis: esitab küsimusi, väljendab oma soove ja vajadusi, vastab vajaduse korral rohkem kui ühe lausungiga kasutab erinevat intonatsiooni ja hääletugevust sõltuvalt suhtluseesmärgist (teatamine, küsimine, palve jne) kommenteerib enda ja/või kaaslase tegevust 1-2 lausungiga mõistab teksti, mis on seotud tema kogemuse ja tegevusega loeb peast või kordab järele 1-2 realist luuletust
Grammatika	mõistab ning kasutab tuttavas tegevuses ja situatsioonis 3-5 sõnalisi lihtlauseid kasutab kõnes õigesti enamikku käändevorme kasutab kõnes õigesti tegusõna käskivat kõneviisi (nt. Joonista! Istu!) kasutab kõnes õigesti tegusõna kindla kõneviisi olevikuvorme (nt. sõidab, laulavad) kasutab kõnes õigesti tegusõna ma- ja da- tegevusnime (nt. hakkame mängima, ei taha mängida)

Sõnavara	<p>kasutab nimisõnu, mis väljendavad tajutavaid objekte, nähtusi</p> <p>kasutab tegusõnu, mis väljendavad tegevusi, millega ta ise on kokku puutunud</p> <p>kasutab kõnes värvust, suurust jt. Hästi tajutavaid tunnuseid tähistavaid omadussõnu</p> <p>kasutab kõnes mõningaid üldnimetusi (nt. lapsed, riided)</p> <p>kasutab tagasõnu (all, peal, sees, ees, taga) ruumisuhete tähistamiseks</p>
Hääldamine	<p>kasutab oma kõnes tuttavaid 1-2 silbilisi sõnu õiges vältes ja silbistruktuuris</p> <p>hääldab õigesti enamikku häälikuid (erandid võivad olla r, s, k, õ, ü)</p>
Kirjalik kõne	<p>vaatab üksi ja koos täiskasvanuga pildiraamatuid: keerab lehte, osutab pildile ning kommenteerib pilti</p> <p>kuulab sisult ja keelelt jõukohaseid etteloetud tekste</p> <p>eristab kuulmise järgi tuttavaid häälikuliselt sarnaseid sõnu üksteisest (nt. tass-kass, pall-sall, tuba-tuppa), osutades pildile või objektile</p>

4 aastane

Suhtlemine	<p>algatab aktiivselt suhtlust</p> <p>suhtleb meelsasti aktiivselt eakaaslastega koostegevuses</p> <p>küsib täiskasvanult palju küsimusi teda ümbritsevate asjade kohta</p> <p>kommenteerib enda ja kaaslaste tegevust (räägib, mida tehti) 2-3 lausungiga</p> <p>räägib 1-2 lausungiga mõnest hiljuti kogetud emotsionaalsest kogemusest</p> <p>jutustab pildiseeria järgi, öeldes iga pildi kohta ühe lausungi</p>
Grammatika	<p>kasutab kõnes eri tüüpi lihtlauseid, sh. koondlauseid</p> <p>kasutab kõnes lihtsamaid suhteid väljendavaid rindlauseid (sidesõnad ja, aga)</p> <p>kasutab kõnes õigesti tegusõna lihtmineviku vorme (nt. sõitis, laulsid)</p>
Sõnavara	<p>mõistab ja kasutab kõnes nii üld- kui ka liignimetusi (nt. kuusk, kask-puud; tuvi, kajakas-linnud)</p> <p>kasutab kõnes objektide osade/ detailide nimetusi (käpad, saba, rool)</p> <p>kasutab kõnes mõningaid liitsõnu (tutt müts, kelgumägi ja tuletisi (täpiline, laulja)</p>
Hääldamine	<p>kasutab oma kõnes tuttavaid 2-3 silbilisi sõnu õiges vältes ja silbistruktuuris</p> <p>hääldab sõnades õigesti lihtsamatest häälikutest koosnevaid konsonantühendeid (nt. -nt, -lt, -mp jne.)</p>
Kirjalik kõne	<p>tunneb täiskasvanu häälimise või rõhutatud hääldamise järgi kuulmise teel ära hääliku häälikute reas</p> <p>tunneb ära ja nimetab üksikuid tähti</p> <p>matkib lugemist ja kirjutamist, kritseldades kriidi või pliiatsiga</p>

5 aastane

Suhtlemine	<p>algatab ja jätkab täiskasvanuga dialoogi ka väljaspool tegevussituatsiooni, nt. vahetab vesteldes muljeid oma kogemuste põhjal, esitab tunnetusliku sisuga küsimusi (nt. miks ta nii tegi? Kuidas teha?)</p> <p>kasutab rollimängus erinevat intonatsiooni ja hääletugevust</p> <p>kasutab õigesti mõningaid viisakusväljendeid</p>
-------------------	--

	<p>kirjeldab täiskasvanu abiga olupilti ja annab edasi pildiseerial kujutatud sündmusi</p> <p>annab kuulnud teksti sisu edasi täiskasvanu suunavate küsimuste abil, väljendades end peamiselt üksikute, sidumata lausungitega</p> <p>jutustab nähtust, tehtust ja möödunud sündmustest 3-5 lausungiga (nt. mida ta tegi kodus pühapäeval)</p> <p>loeb peast kuni 4 realisi liisusalme/luuletusi</p> <p>mõistab teksti, mis pole otseselt seotud tema kogemustega</p>
Grammatika	<p>kasutab kõnes lihtsamaid põimlauseid</p> <p>kasutab kõnes nud- ja tud- kesksõnu (nt. söödud-söönud)</p> <p>kasutab kõnes omadussõna võrdlusastmeid (suur-suurem-kõige suurem)</p> <p>kasutab tingivat kõneviisi (mängisin, mängiksin)</p> <p>ühildab sõnu arvus (karud söövad) ja käändes (ilusale lillele, punase palliga)</p> <p>kasutab kõnes õigesti enamikku nimisõna käändevorme mitmuses (ilusatel lillel)</p>
Sõnavara	<p>kasutab kõnes lihtsamaid põimlauseid</p> <p>kasutab kõnes nud- ja tud- kesksõnu (nt. söödud-söönud)</p> <p>kasutab kõnes omadussõna võrdlusastmeid (suur-suurem-kõige suurem)</p> <p>kasutab tingivat kõneviisi (mängisin, mängiksin)</p> <p>ühildab sõnu arvus (karud söövad) ja käändes (ilusale lillele, punase palliga)</p> <p>kasutab kõnes õigesti enamikku nimisõna käändevorme mitmuses (ilusatel lillel)</p>
Hääldamine	<p>hääldab õigesti kõiki emakeele häälikuid</p> <p>hääldab õigesti 3-4 silbilisi tuttava tähendusega sõnu</p> <p>hääldab õigesti kõiki häälikuühendeid 1-2 silbilistes tuttava tähendusega sõnades</p> <p>hääldab õigesti sageli kasutatavaid võõrsõnu (nt. taburet, banaan, diivan)</p>
Kirjalik kõne	<p>tunneb kuulates iseseisvalt ära hääliku häälikute reas ja sõnades (v.a. häälikuühendites)</p> <p>kuulab ettelugemist, olles seejuures aktiivne (osutab piltidele, küsib, parandab ettelugejat tuttava teksti puhul)</p> <p>kirjutab õigesti üksikuid sõnu trükitähtedega (nt. oma nime)</p>

6 aastane

Suhtlemine	<p>räägib iseendast ja esitab küsimusi täiskasvanu kohta (nt. kus ja kellega ta elab? Kas tal on lapsi?)</p> <p>Kasutab ja mõistab suhtlemisel nalja, narritamist</p> <p>Püsib teemas, vajaduse korral läheb kaasa teiste algatatud teemamuutustega</p> <p>Annab edasi kuulnud teksti (nt. muinasjutu) sündmuste järgnevust, põhjusi ning tegelaste käitumist täiskasvanu suunavate küsimuste/korralduste abil</p> <p>Jutustab pildi või kogemuse põhjal seotud lausungitega</p> <p>Jutustades seob lausungeid peamiselt sõnadega ja siis, siis, ja</p> <p>Suunab kõnega kaaslaste tegevust ja annab sellele hinnanguid</p>
-------------------	---

Grammatika	<p>Kasutab kõnes õigesti saava ja rajava käände vorme (saab lauljaks, jookseb kivini)</p> <p>Märkab grammatikavigu täiskasvanu kõnes (nt. lugeb p.o loeb jne.) ja osutab nendele</p> <p>Kasutab kõnes enamasti õigesti umbisikulist tegumoodi (loetakse, pesti)</p>
Sõnavara	<p>Kasutab kõnes õigesti aega väljendavaid mäarsõnu eile, täna, homme</p> <p>Kasutab kõnes mõningaid samatähenduslikke sõnu (nt. jookseb-lippab-sibab)</p> <p>Mõistab samatüveliste sõnade tähenduste erinevusi (joonistaja, joonistus, jooneline)</p> <p>Kasutab õigesti sihilisi ja sihituid tegusõnu (nt. veereb-veeretab; sõidab-sõidutab)</p> <p>Nimetab ühe õpitud kategooria piires vähemalt 2 sõna (nt. lilled: tulp, roos)</p>
Hääldamine	<p>Kordab järele ja hääldab ise õigesti kõiki emakeele häälikuid ja tuttava tähendusega sõnu</p>
Kirjalik kõne	<p>Häälib täiskasvanu abiga (järele korrates, abivahendeid kasutades) 1-2 silbiga sulghäälikuta ja häälikuühendita sõnu</p> <p>Määrab hääliku asukoha (alguses, lõpus, keskel) häälikuühendita sõnas</p> <p>Kordab täiskasvanu eeskujul eri vältes kahest sõnast koosnevaid ridu (nt. koli-kolli (III välde), koli- kolli (II välde), koli-kooli (III välde), koli- kooli (II välde))</p> <p>Loeb üksikuid sõnu kindlas situatsioonis (nt. poe- ja tänavanimed, sildid)</p>

7 aastane

Suhtlemine	<p>Kasutab dialoogis erinevaid suhtlusstrateegiaid (nt. veenmine, ähvardamine) sõltuvalt suhtluseesmärkidest</p> <p>Valib intonatsiooni ja sõnu olenevalt kaassuhtlejast (laps, täiskasvanu) ja /või suhtlusolukorrast (kodu, võõras koht)</p> <p>Mõistab kaudseid ütlusi (nt. ruumis on aken lahti. Otsene ütlus: pane aken kinni. Kaudne ütlus: mul on jahe)</p> <p>Jutustab olu- ja tegevuspiltide järgi, kirjeldab tuttavaid esemeid ja nähtusi, andes edasi põhisisu ja olulised detailid</p> <p>Tuletab mõttelüngaga tekstis iseseisvalt puuduva info</p> <p>Räägib sellest, mida hakkab tegema (plaanib välikõnes tuttavaid tegevusi)</p> <p>Laiendab jutustades täiskasvanu suunamisel teksti (tuletab eelnevat ja järgnevat tegevust, sündmust)</p> <p>Jutustamise ajal parandab ja täpsustab oma teksti</p>
Grammatika	<p>Kasutab kõnes kõiki käändevorme ainsuses ja mitmuses, sh. harva esinevaid (nt. olev kääne: arstina)</p> <p>Kasutab kõnes käändevorme harva esinevates funktsioonides (nt. kohakäänded ajasuhete väljendamiseks: hommikust õhtuni)</p> <p>Kasutab kõnes õigesti osastava ja sisseütleva käände erinevaid lõpuvariante (nt. palju linde, konni, autosid)</p> <p>Kasutab kõnes enamasti õigesti laadivahenduslikke sõnu (pueb-pugema, siga-sead)</p> <p>Kasutab õigesti põimlauseid, mis väljendavad põhjust (.....sest.....), tingimust (kui.....,</p>

	siis), eesmärgi (...., et....)
Sõnavara	<p>Kasutab kõnes kõiki käändevorme ainsuses ja mitmuses, sh. harva esinevaid (nt. olev kääne: arstina)</p> <p>Kasutab kõnes käändevorme harva esinevates funktsioonides (nt. kohakäänded ajasuhete väljendamiseks: hommikust õhtuni)</p> <p>Kasutab kõnes õigesti osastava ja sisseütleva käände erinevaid lõpuvariante (nt. palju linde, konni, autosid)</p> <p>Kasutab kõnes enamasti õigesti laadivahelduslikke sõnu (poeb-pugema, siga-sead)</p> <p>Kasutab õigesti põimlauseid, mis väljendavad põhjust (.....sest.....), tingimust (kui....., siis), eesmärgi (...., et....)</p>
Hääldamine	<p>Kordab õigesti järele tähenduselt võõraid sõnu</p> <p>Hääldab õigesti võõrhäälikuid (f, s) tuttavates sõnades (nt. Fanta, šokolaad)</p>
Kirjalik kõne	<p>Nimetab ja kirjutab enamikku tähti</p> <p>Veerib 1-2 silbilisi sõnu kokku, pikemaid sõnu loeb aimamisi (järgneva kontrollita ja eksib sageli)</p> <p>Häälib õigesti 1-2 silbilisi ka sulghäälikuid sisaldavaid häälikuühendita sõnu</p> <p>Kirjutades märgib õigesti 1-2 silbiliste häälikuühenditeta sõnade häälikstruktuuri (nt. lähen koli)</p> <p>Eristab häälikuühendita sõnas kuulmise järgi teistest pikemat häälikut</p> <p>Jagab kuuldud lause sõnadeks, kasutades sõnade arvu märkimiseks abivahendeid</p> <p>Muudab täiskasvanu eeskujul sõna vältestruktuuri (nt. koll-kool, linna-lina, tibu-tippu)</p> <p>Tunneb ära luuletuse ja muinasjutu kui kirjandusžanri</p>

6.4. Matemaatika.

6.3.1. Matemaatikaõpetuse eesmärgid:

Laps:

1. Rühmitab esemeid ühe-kahe tunnuse alusel ja võrdleb esemete hulki
2. Järjestab esemeid suuruse ja asenditunnuse põhjal
3. Tunneb lihtsaid ajamõisteid ning kirjeldab ja järjestab oma päevategevusi
4. Mõtestab loendamistegevust ja olulisemaid mõõtühikuid
5. Suudab kirjeldada ümbritsevat ruumi kujundimõistete abil
6. Näeb matemaatilisi seoseid igapäevatoimingutes

6.3.2. Matemaatikaõpetuse sisu:

1. Hulgad, loendamine ja arvud, arvutamine
2. Suurused ja mõõtmine
3. Geomeetrilised kujundid

6.3.3. Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted:

1. Innustatakse last nähtuste ja esemete maailma korrastama ja kujundama ning selles orienteeruma, mille tulemusel laps avastab esemetevahelisi seoseid, leiab esemetes erinevusi ja sarnasusi ning oskab esemeid järjestada, rühmitada ja loendada

2. Harjutatakse last määrama enda asukohta ümbritsevate esemete suhtes, orienteeruma ajas ning kasutama vastavaid mõisteid oma tegevuse kirjeldamiseks
3. Seostatakse mäng, vaatlused, vestlused ja igapäevatoimingud matemaatikaga, ergutades sealjuures last kasutama erinevaid aistinguid: kuulmis-, nägemis-, haistmis-, ning kompimisaistingut
4. Suunatakse last ümbritsevat matemaatiliselt kirjeldama (arvud, mõõtühikud, kujundite nimetused jne.)
5. Toetatakse üldistuseni jõudmist ja mõistete kujundamist erinevates objektides sarnaste ja erinevate tunnuste ja omaduste vaatlemise, võrdlemise, kirjeldamise ja sõnastamise kaudu

Soovitavad õppevahendid:

1. Värviliste pulkade komplekt
2. Geomeetriliste kujundite komplekt

6.3.4. Õppe- ja kasvatustegevuse tulemused õppekava läbimisel

1. Määrab esemete hulga ühise tunnuse ning jaotab esemeid kahe erineva tunnuse järgi
2. Võrdleb hulki, kasutades mõisteid rohkem, vähem, võrdselt
3. Teeb 12 piires loendamise teel kindlaks esemete arvu, teab arvude 1-12 järjestust ning tunneb numbrimärke ja oskab neid kirjutada
4. Liidab ja lahutab 5 piires ning tunneb märke +, -, =
5. Koostab kahe esemete hulga järgi matemaatilisi jutukesti
6. Järjestab kuni viit eset suuruse järgi (suurus, pikku, kõrgus jne.)
7. Rühmitab esemeid asendi- ning nähtusi ja tegevusi ajatunnuste järgi
8. Kirjeldab enda asukohta ümbritsevate esemete suhtes, orienteerub ruumis, õuealal ja paberil
9. Oskab öelda kellaaega täistundides
10. Nimetab nädalapäevi, kuid ja aastaaegu ning teab oma sünnikuud ja -päeva
11. Mõõdab eseme pikkust kokkulepitud mõõtevahendiga (pulk, nõör vms.)
12. Eristab kasutatavamaid raha- ja mõõtühikuid (kroon, sent, meeter, liiter, kilogramm) ning teab, kuidas ja kus neid ühikuid kasutatakse
13. Leiab erinevate kujundite hulgast ringi, kolmnurga, ristküliku, ruudu, kera ja kuubi ning kirjeldab neid kujundeid

6.3.5. Lapse arengu eeldatavad tulemused:

Kuni 3 aastased

Hulgad, loendamine, arvud ja arvutamine	Rühmitab esemeid ühe sarnase tunnuse (värvus, kuju, suurus jne. järgi hulgaks Leiab erinevate esemete hulgast palju ja üks Loendab asju kolme piires ning vastab küsimusele mitu on?
Suurused ja mõõtmine	Näeb ja leiab esemetes erinevusi (suur-väike)
Geomeetrilised kujundid	Leiab samasuguse kujundi peale-, kõrvutu- või sisseasetamise teel Kompimise- veeretamisega eristab ümmargusi ja kandilisi esemeid, sh. ringi ja ruutu
Orienteerumine ajas	Vestleb ööle ja päevale iseloomulikust ning matkib tegevusi mängus
Orienteerumine ruumis	Orienteerub oma kehal ja näitab, mis asub ülal- all, kõrval, ees-taga

3-4 aastased

Hulgad, loendamine, arvud ja arvutamine	Otsustab, kas nimetatud ese kuulub (ei kuulu) moodustatud hulka Paaride moodustamisega (üksühesesse vastavusse seadmisega) saab teada, et esemeid on võrreldavates hulkades sama palju, ühepalju ehk võrdselt Loendab 5 piires ja tunneb arvude rida 5-ni
Suurused ja mõõtmine	Võrdleb (järjestab) kahte eset suuruse (suurem-väiksem), pikkuse (pikem-lühem), laiuse (laiem-kitsem) järgi ning kasutab mõisteid
Geomeetrilised kujundid	Eristab kolmnurka ja nelinurka ning leiab kujunditega sarnaseid esemeid rühmatoast, õuest ja tänavalt
Orienteerumine ajas	Eristab kolmnurka ja nelinurka ning leiab kujunditega sarnaseid esemeid rühmatoast, õuest ja tänavalt
Orienteerumine ruumis	Määrab teiste laste ja esemete asukohta enda suhtes: ülal-all, ees-taga (minu ees, minu taga jne.)

4 -5 aastased

Hulgad, loendamine, arvud ja arvutamine	Rühmitab esemeid, olendeid kahe erineva tunnuse alusel (rühma lapsed on poisid ja tüdrukud) Võrdleb esemete hulki paaridesse seades ning otsustab, mida on rohkem kui, vähem kui Tutvub arvudega 10-ni
Suurused ja mõõtmine	Järjestab esemeid kõrguse järgi (kõrgem-madalam) Järjestab 3 eset suuruse, pikkuse, laiuse ja kõrguse järgi
Geomeetrilised kujundid	Näeb ja oskab kirjeldada ruudu ja ristküliku sarnasusi ja erinevusi ning leida sarnaseid kujundeid ümbritsevast
Orienteerumine ajas	Teab ööpäeva osi hommik-päev-õhtu-öö; kirjeldab tegevusi ja sündmusi eile-täna-homme
Orienteerumine ruumis	Määrab enda asukohta teiste laste ja asjade suhtes (seisan Alo taga, olen tahvli ees jne) Määrab vasakut ja paremat poolt

5-6 aastased

Hulgad, loendamine, arvud ja arvutamine	Loendab 12 piires, teab arvude rida 12-ni Oskab nimetada antud arvule eelnevat/järgnevat arvu Tunneb numbrimärke Võrdleb arve (on suurem kui, on väiksem kui) Paneb kokku kahe hulga esemed ja liidab Võtub ühest hulgast esemeid ära ja lahutab
Suurused ja mõõtmine	Järjestab kuni 5 eset suurstunnuste järgi Leiab vaadeldavast objektist silma järgi suurema-väiksema-sama suure ning kontrollib objekte kõrvutades Hindab kaugust silma järgi Mõõdab pikkust, laiust ja kõrgust kokkulepitud mõõtevahenditega Järjestab raskuse ja paksuse järgi

Geomeetrilised kujundid	Koostab mustreid, laob pilte kujunditest Rühmitab kujundeid vormi, suuruse, värvuse vm. järgi
Orienteerumine ajas	Kirjeldab tegevusi erinevatel nädalapäevadel ja teab nädalapäevade järjestikuseid nimetusi Eristab mõisteid kiiresti- aeglaselt, varsti, hiljem, kohe
Orienteerumine ruumis	Määrab eseme asukohta teise eseme suhtes: all-peal, kohal, keskel, äärel, vasakul-paremal Orienteerub ruumis (õues) juhendite järgi

6-7 aastased

Hulgad, loendamine, arvud ja arvutamine	Mõtestab arvude rida 12-ni Liidab ja lahutab 5 piires ning tunneb ja kasutab vastavaid sümboleid (+, -, =) Oskab koostada matemaatilisi jutukehi kahe etteantud hulga järgi
Suurused ja mõõtmine	Teab igapäevaelus kasutatavaid pikkusmõõte cm, m ja km; rahühikuid kroon ja sent ning kasutab neid mängutegevustes Mõõdab pikkust, raskust ja vedelikku kokkulepitud mõõduvahenditega
Geomeetrilised kujundid	Eristab ruumilisi kujundeid (kuup, kera, risttahukas, püramiid) tasapinnalistest kujunditest (ruut, ring, ristkülik ja kolmnurk)
Orienteerumine ajas	Teab kuude nimetusi ning enda sünnikuud ja -päeva Määrab kellaega täistundides ning koostab päevakava Kasutab kõnes õigesti sõnu enne, praegu, hiljem-varem, noorem-vanem
Orienteerumine ruumis	Orienteerub tasapinnal (paberil)

6.5.Kunst

6.4.1. Kunstiõpetuse eesmärgid:

Laps:

1. Tunneb rõõmu loovast eneseväljendusest
2. Kujutab isikupäraselt ümbritsevaid objekte ja sündmusi ning oma kujutusmaailma
3. Vaatleb, kirjeldab ja kujundab ümbritsevat ja tarbeesemeid
4. Kasutab õpitud voolimis-, joonistamis- ning maalimisvahendeid ja – võtteid
5. Kasutab materjale ja tööriistu ohutult ja sihipäraselt
6. Vaatleb kunstiteoseid ja kirjeldab nähtut

6.4.2. Kunstiõpetuse sisu:

1. Kujutamine ja väljendamine: mõtete ja tunnete edasiandmine nähtaval kujul
2. Kujundamine: objektile vormi, kuju ja esteetilise lisaväärtuse andmine
3. Tehnilised oskused: voolimine, joonistamine, maalimine, meisterdamine
4. Kunstiteoste vaatlemine, vestlused kunstiteostest ja kunstist

6.4.3. Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted:

1. Antakse lapsele võimalus saada elamusi, tunda rõõmu ja rahulolu ning väljendada oma maailmanägemist
2. Suunatakse last jälgima kaaslasti päeva jooksul vabas või konkreetses tegevuses, vaatlema ümbritsevat looduse ja tehiskeskkonnas, väljasõidul ettevõtetesse või

farmidesse ning kasutama saadud tähelepanekuid voolides, joonistades, maalides ja meisterdades

3. Kasutatakse teemasse sisseelamiseks mängu, muusikat, lihtsat lavastust, juttu, lugemist jne.
4. Arvestatakse, et lapse jaoks on oluline loomiseks ja lahenduste leidmiseks teha katsetusi ning avastusi, otsida ja saada vastuseid tekkinud küsimustele, omandatud oskusi rakendada ning loovalt kombineerida
5. Julgustatakse last kasutama ja katsetama tema enda pakutud lahendusi töö mitmekesistamiseks ning ergutatakse lapse kujutlus- ja alatusvõimet, jälgides, et säiliks tema isikupärane väljendusviis
6. Korraldatakse kunstitegevusi ka õues ning kasutatakse kunstitegevust teiste valdkondade õppe- ja kasvatustegevuse osana, joonistatakse nii paberile, kivile, puidule kui ka liivale või kombineeritakse erinevaid materjale
7. Innustatakse last tehtut analüüsima ja arutlema, miks kujutas ta esemeid, nähtusi just sellisel viisil, mis materjale või tehnikaid ta kasutas ning kuidas tööga rahule jäi. Kaaslaste töödesse tolerantse suhtumise kujundamisele aitab kaasa, kui analüüsitakse nii laste töid kui ka kunstiteoseid ning põhjendatakse oma hinnangut

6.4.4. Õppe- ja kasvatustegevuse tulemused õppekava läbimisel:

1. Leiab ümbritsevat vaadeldes erinevaid detaile, objekte ja nendevahelisi seoseid ning kujutab ümbritsevat vabalt valitud viisil
2. Väljendab joonistades, maalides, voolides ja meisterdades meeleolusid ja fantaasiaid
3. Kasutab kunstitöö loomiseks erinevaid vahendeid
4. Kujutab objekte neile iseloomulike tunnuste kaudu
5. Keskendub alustatud tegevusele ja loob oma kunstitöö
6. Loob esemeid erinevaid tehnikaid ja materjale kasutades ning räägib nende otstarbest
7. Koostab ise või valib tööst lähtuvalt sobivad motiivid või vahendid eseme kaunistamiseks
8. Kirjeldab kunstiteoseid, nende värve ja meeleolu

6.4.5. Lapse arengu eeldatavad tulemused:

Kuni 3 aastane

Voolimine - tegelemine voolimismaterjalidega on lapse jaoks mäng	Laps mudib ja tükeldab voolimismaterjali, vajutab soovi korral tükikesi alusele, võtab lahti ja liidab suuremateks tükikeks Käte ja sõrmedega annab voolimismaterjalile erineva kuju, surub seda kokku ja venitab, vajutab sõrmedega materjali sisse auke Teise eluaasta lõpuks voolib laps ümar- ja piklikku vormi, luues niiviisi lihtsaid esemeid (uusike, nõör, kumm, pall jne.)
Joonistamine – last köidab joonistamine kui protsess	Laps tõmbab erineva suunaga jooni ja kritseldab (sobivad pehmed pliiatsid B, M, kriidid)
Maalimine – tutvustada värve ettevaatlikult, kuna pole tihti kodus nendega kokku puutunud	Kasutada korraga üht või kaht värvi, eelistades sinist-kollast tooni Värvimine ja trükkimine sõrmede ja käega ning erinevate vahenditega (käsna, papiriba, kortsutatud paber jne.)

3 aastane

Kujutamine ja väljendamine	Tunneb rõõmu kunstitegevuses osalemisest Leiab kritselduste hulgast nime andmist või loo jutustamist väärivaid kujundeid Leiab ümbritsevas juhendamise toel sinise, kollase, punase ja rohelise värvi
Kujundamine	Kaunistab (täppidega, joontega) ruumilisi ja tasapinnalisi esemeid (nt. lillepotti, paberit, taskurätti, papptaldrikut, palli, sokki, plastiliinist plaati, kivi jne.)
Voolimine	Õpetajat jäljendades muljub ja näpistab, rullib ja veeretab voolimismaterjale. Teeb sõrme või pulgaga pehmesse voolimismaterjali jäljendeid
Joonistamine	Tekitab iseseisvalt jämedate joonistusmaterjalidega (rasvakriitide, pehmete pliiatsitega jne.) erinevaid jälgi (täppe ning vertikaalseid, horisontaalseid, sirgeid, lainelisi, katkendlikke ja spiraalseid jooni), püsides paberi piirides
Maalimine	Tõmbab pintsliga erineva suunaga jooni, teeb täppe ning katab pindu Trükib näpuvärvidega sõrmede ja kogu käega Vajutab jäljendeid, kattes templi iseseisvalt värviga
Meisterdamine	Kortsutab iseseisvalt pehmet paberit ning rebib paberist tükke Katab aluspinna liimiga, puistab sellele erinevaid objekte ja liimib kujundeid
Kunsti vaatlemine, vestlused kunstist	Vaatleb pilte, näidistöid ja raamatuillustratsioone ning vastab küsimustele Näitab teistele oma tööd kui kunstiteost ja räägib sellest

5 aastane

Kujutamine ja väljendamine	Kujutab naturist inspireeritud asju, objekte jne. Isikupäraste sümbolitega, mis olemuselt täienevad ja muutuvad keerukamaks Jutustab oma piltides niituttavatest asjadest ja kogetud sündmustest kui ka oma fantaasiatest Kasutab emotsioonide, nähtuste, esemete jne. Kujutamiseks värvitoone oma seostest ja tunnetest lähtuvalt Valib mõtte teostamiseks sobivaimana tunduvad vahendid Võrdleb heledamaid ja tumedamaid värvitoone ning tunneb sinist, kollast, punast, rohelist, valget, musta, pruuni ja roosat
Kujundamine	Koostab elementidest lihtsa kordumisskeemiga mustririba eseme ääriks kaunistamiseks (tass, taskurätt jne.) Kujundab koos õpetajaga tähtpäevakaardi sündmuse meeleoluga sobivate motiividega Valib kaunistusmotiivi ja kannab juhendamisel šabloonid või templi abil selle omavalitud kohale esemel (kruusil, taldrikul, pluusil jne.)
Voolimine	Õõnestab ümarvorme süvendit pöidlaga vajutades Muudab voolimisvahendite kuju neid pigistades ja venitades Nii ümar- kui ka piklikke vorme töödeldes loob soovitud esemeid Ühendab voolitud detaile omavahel
Joonistamine	Jooni ja kujundeid ühendades joonistab sümbolitega, mis täienevad ja muutuvad keerukamaks

	Joonistab ning värvib pindu värvi- ja viltpliiatsitega, kriitide ja söega, muutes joonte tihedust Kasutab joonistusvahendeid liigse surveta
Maalimine	Võtab pintsli vajaduse korral lisaks värvi ja katab pindu Teeb objektidele väiksemaid detaile pintsli vajutuste ja –tõmmetega Ei kata maalides juba küllaldaselt kaetud pinda korduvalt
Meisterdamine	Rebib ja lõikab paberist ribasid ja kujundeid ning kleebib need sõltuvalt töö olemusest Lükib paelale, traadile vms. Auguga esemeid Valib meelepäraseid meisterdamisvahendeid (looduslikku- ja tehismaterjali, paberit jne.) ning neid omavahel ühendades või materjale kombineerides loob oma töö
Kunsti vaatlemine, vestlused kunstist	Vaatleb omal algatusel raamatuillustatsioone ja kunstitöid ning esitab nende kohta küsimusi ning avaldab arvamust Jutustab küsimuste toel, mida ta on oma töödes kujutanud ning nimetab, mis materjale ta oma töös kasutanud Suhtub heasoovlikult kaaslaste töödese

7 aastane

Kujutamine ja väljendamine	Kasutab loovalt geomeetrilisi kujundeid ja nende kombinatsioone keerukamate objektide ülesehitamiseks Püsib töös valitud teemas seda isikupäraselt tõlgendades Jutustab temaatilistes töödes tegelaste tegevusest, omavahelistest suhetest ning tegevusajast ja – kohast Rõhutab kõige tähtsat oma töös värvi, suuruse või asukoha valikuga Tunneb ümbritsevas esinevaid värve ja nimetab erinevaid värvitoone
Kujundamine	Märkab mustri rütmi ja suudab seda jätkata Kujundab kaunistusmotiivi või mustri, arvestades kaunistatavat eset Selgitab omavalmistatud (voolitud, volditud, meisterdatud) esemete otstarvet ja nimetab koha, kuhu see sobib Aitab kujundada tähtpäevaga seotud peolauda ja ruumi
Voolimine	Kasutab iseseisvalt tuttavaid voolimismaterjale, arvestades nende eripära Valmistab õpetajaga koos uusi voolimissegusid Niisutab voolingute ühenduskohti esemete tugevdamiseks
Joonistamine	Kasutab soovi korral koos erinevaid joonistusvahendeid nende olemusest lähtudes Värvib oma joonistatud või värviraamatu kujundeid, varieerides käe liikumise suunda Sobitab pindu kattes heledaid ja tumedaid, peeni ja jämedaid jooni
Maalimine	Segab värve uute toonide saamiseks Kasutab töös eri jämedusega pintsleid Väldib värvide määrdumist Kasutab töös pintsli erinevalt (pintsli otsa ja külge)
Meisterdamine	Kujundab või täiendab oma tööd kleepides sellele erinevast materjalist tükke. Valib eri materjalide liitmiseks ühendusviiside seast oma mõtte teostamiseks sobivamad või leiab oma võtted

	Valmistab lihtsa mänguasja täiskasvanu tegevust matkides
Kunsti vaatlemine, vestlused kunstist	Märkab teoseid või ümbruses leiduvaid objekte vaadeldes ning kirjeldades detaile ja värve ning tajub meeleolu Fantaseerib ja jutustab teose juurde ka loo: mis juhtus enne, mis juhtub pärast Kasutab raamatuillustratsioone, fotosid ja kunstiteoseid (sh. skulptuure) oma töö lähtealusena, luues oma vaba ja isikupärase variandi

6.6.Liikumine

6.5.1. Liikumisvaldkonna õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid:

Laps:

1. Tahab liikuda ja tunneb liikumisest rõõmu
2. Suudab pingutada sihipärase tegevuse nimel
3. Tegutseb aktiivselt üksi ja rühmas
4. Mõistab kehalise aktiivsuse olulisust inimese tervisele
5. Järgib esmaseid hügieeni- ja ohutusnõudeid

6.5.2. Liikumisvaldkonna sisu:

1. Liikumisalased üldteadmised
2. Põhiliikumised
3. Liikumismängud
4. Erinevad spordialad
5. Tants ja rütmika

. Liikumisõpetuse sisu realiseeritakse nelja liikumisõpetuse vormi kaudu:

1. Tegevused tunnis (põhiliikumised, liikumismängud, loovliikumine jne.)
2. Tervistavad tegevused (hommikune liikumine meeleolu loomiseks, sirutused ja puhkepausid teiste õppetegevuste vahel jne.)
3. Aktiivne puhkus (spordi- ja tervisepäevad, perespordipeod)
4. Tegevused looduses (tervisematkad, loodusrännakud jms.)

6.5.3. Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted:

1. Arvestatakse, et põhiliikumised eeldavad igapäevast suunamist: liigutusoskused, liikumisosavus ja teised liikumisvõimed (vastupidavus, jõud, kiirus, paindumus) kujunevad ja arenevad tegevusi regulaarselt korrates
2. Rikastatakse lapse liikumis- ja tegevusvõimalusi sportlik-arenduslike liikumisviisidega, nt. jalgrattasõit, suusatamine, uisutamine, ujumine jms.
3. Peetakse oluliseks kõlbeliste põhimõtete ja enesekindluse kujunemist: kui kehalisi harjutusi tehakse korrapäraselt, kujunevad positiivsed iseloomuomadused
4. Ergutatakse last oma oskusi, võimeid ja koostööd hindama, kaaslast arvestama, oma emotsioone kontrollima ja valitsema ning mõistma ühe või teise kehalise harjutuse vajalikkust
5. Arendatakse põhiliikumisi, koordineerimist, rühti, tasakaalu, liikumisvõimet ja peenmotoorikat (täpsust, näo- ja sõrmelihaste kontrollimise oskust) ning antakse tagasisidet

6.5.4. Õppe- ja kasvatustegevuse tulemused õppekava läbimisel:

1. Keskendub sihipärasele kehalisele tegevusele
2. Peab liikudes ja mängides kinni üldistest ohutusreeglitest, valides sobivad paigad ja vahendid
3. Sooritab põhiliikumisi pingevabalt, nii et liigutused on koordineeritud ja rütmilised
4. Teeb painduvust, kiirust, vastupidavust ja jõudu arendavaid harjutusi
5. Säilitab tasakaalu paigal olles ja liikudes
6. Kasutab harjutusi tehes mõlemat kätt, täpsust nõudvas tegevuses kasutab domineerivat kätt
7. Matkib harjutusi tehes täiskasvanut
8. Sooritab ühel ajal kaaslastega rütmiliikumisi
9. Liigub enda tekitatud rütmi järgi ühtlase ja vahelduva tempoga
10. Kasutab liikumisel erinevaid vahendeid (lindid, rätikud, rõngad, suusad, kelgud jne.)
11. Mängib sportlike elementidega mängu (korvpall, jalgpall jne.)
12. Peab kinni kokkulepitud mängureeglitest
13. Nimetab erinevaid spordialasid ja Eesti tuntumaid sportlasi

6.5.5. Lapse arengu eeldatavad tulemused

2 aastane

Liikumisteadmised	Sooritab harjutusi aktiivselt ja entusiastlikult Liigub õpetaja juhendamisel ohutult
Põhiliikumised	Ronib ning roomab üle ja läbi väikeste takistuste Kõnnib piiratud pinnal Säilitab kõndides ja joostes sihi Hüpitab käes palli ning jälgib selle suunda
Liikumismängud	Mängib koos juhendaja ja kaaslastega kõnni ja jooksumänge
Spordialad: võimlemine	Sooritab ettenäitamise ja juhendamise järgi asendeid ja liikumisi Jookseb veereva vahendi (palli, rõnga) järel
Spordialad: kelgutamine, suusatamine	Istub kelgul ja hoiab tasakaalu mäest laskudes
Spordialad: ujumine	
Tants ja rütmika	Kasutab liikudes rütmipille juhendaja abil Sobitab juhendaja abil liikumist muusika järgi
Vaba aeg ja loodusliikumine	Mängib vabamängus iseseisvalt

3 aastane

Liikumisteadmised	Valib õpetaja korraldusel teiste riide hulgest välja võimlemisriided Arvestab rühmakaaslasi aktiivses tegevuses
Põhiliikumised	Sooritab põhiliikumisi Säilitab liikudes tasakaalu nii tasakaalupingil kui ka vähendatud pinnal
Liikumismängud	Mängib matkiva sisuga 1-2 reegluga kõnni- ja jooksumänge Mängib iseseisvalt aktiivse liikumisega mängu
Spordialad: võimlemine	Sooritab võimlemisharjutusi eri asenditest ja erinevate vahenditega Teeb harjutusi ettenäitamise ja juhendamise järgi ühtses tempos õpetaja ning kaaslastega Teeb painduvust ja kiirust arendavaid harjutusi

Spordialad: kelgutamine, suusatamine	Veab tühja kelku Sõidab kelguga iseseisvalt nõlvakust alla
Spordialad: ujumine	
Tants ja rütmika	Kõnnib, jookseb ja hüpleb rütmiliselt muusika järgi Sooritab õpetaja juhendamisel liigutusi muusika järgi erinevas tempos
Vaba aeg ja loodusliikumine	Matkab õpetajaga või vanematega looduses Teeb kaasa kuni 500 m pikkuse rännaku ja püsib kolonnis

4 aastane

Liikumisteadmised	Sooritab harjutusi õpetaja korralduste ja sõnalise seletuse järgi Järgib meeldetuletamise korral hügieeninõudeid
Põhiliikumised	Sooritab põhiliikumisi kombinatsioonides ja õpitud harjutustes Teeb koordineeritud tasakaalu ja osavust arendavaid harjutusi
Liikumismängud	Mängib 2-4 reeglita liikumismänge Pingutab end rühmategevustes ühise eesmärgi nimel
Spordialad: võimlemine	Mängib 2-4 reeglita liikumismänge Pingutab end rühmategevustes ühise eesmärgi nimel
Spordialad: kelgutamine, suusatamine	Sõidab kelguga iseseisvalt nõlvakust alla
Spordialad: ujumine	
Tants ja rütmika	Sooritab imiteeritavaid liigutusi muusika järgi Plaksutab ja liigub vastavalt rütmile
Vaba aeg ja loodusliikumine	Algatab iseseisvalt mängu Tegutseb iseseisvalt lasteaia õuealal

5 aastane

Liikumisteadmised	Nimetab kodukohas harrastatavaid spordialasid ja peetavaid spordivõistlusi Teab spordivahendite nimetusi ja kasutab erinevaid spordivahendeid (nt. topispall) ohutult, sobival viisil ja kohas Õpitud tegevustes kasutab ohutuid liikumisviise
Põhiliikumised	Kasutab põhiliikumisi aktiivses tegevuses ja mängudes Sooritab staatilist tasakaalu nõudvaid harjutusi Teeb harjutusi väikevahenditega
Liikumismängud	Mängib kollektiivseid võistlusi Osaleb jõukohaste teatevõistlustes (nt. joonejooksud)

	Tunnustab nii enda kui ka vastasvõistkonna edu
Spordialad: võimlemine	Teeb vahenditega (palliga, hüpitsaga) harjutusi eakohaselt tehniliselt õigesti Valitseb oma liigutusi koordineerimise ja tasakaalu nõudvaid harjutusi tehes Sooritab tasakaalu, painduvust ja osavust arendavaid harjutusi
Spordialad: kelgutamine, suusatamine	Veab üksi, kahekesi, kolmekesi kelgul kaaslast Kelgutab mäest alla, täites eriülesandeid (nt. haarab esemeid) Suusatades kasutab libisemist
Spordialad: ujumine	
Tants ja rütmika	Jäljendab liikumisega erinevaid rütme Liigub vastavalt muusika tempo kiirenemisele ja aeglustumisele Liigub muusika järgi iseseisvalt ja vabalt
Vaba aeg ja loodusliikumine	Kasutab spordi- ja mänguväljakute vahendeid sihipäraselt Sooritab rännakuid ja orienteerub koos õpetajaga

6 aastane

Liikumisteadmised	Osaleb lasteaia spordipäeval Talub kaotust võistlusmängudes Teab ja kasutab mõisteid õpitud terminoloogia piires Mõistab hügieeninõuete olulisust Õnnetuse või ohu korral teab, kuidas kutsuda appi täiskasvanu
Põhiliikumised	Käsitseb väikevahendeid aktiivses tegevuses Ronib varbseinal vahelduva sammuga ning täidab lisäülesandeid
Liikumismängud	Käsitseb mängu- ja spordivahendeid loovmängudes
Spordialad: võimlemine	Valitseb harjutusi tehes oma liigutusi ja kehahoidu Säilitab dünaamilistes harjutustes tasakaalu
Spordialad: kelgutamine, suusatamine	Suusatab vahelduva libiseva sammuga Käsitseb suusavarustust õpetaja abiga
Spordialad: ujumine	
Vaba aeg ja loodusliikumine	Suudab sõita kahe rattalise rattaga ja suusatada

7 aastane

Liikumisteadmised	Nimetab erinevaid spordialasid ja mõne Eesti tuntuma sportlase Keskendub sihipärasele kehalisele tegevusele Liikudes ja mängides peab kinni üldistest ohutusreeglitest (valides sobivad paigad ja vahendid) Peseb ennast pärast aktiivset kehalist tegevust
--------------------------	--

Põhiliikumised	Sooritab põhiliikumisi pingevabalt, nii et liigutused on koordineeritud ja rütmilised Säilitab paigal olles ja liikudes tasakaalu Kasutab harjutusi tehes mõlemat kätt korraga, täpsust nõudvas tegevuses kasutab domineerivat kätt
Liikumismängud	Võistleb kombineeritud teatevõistlustes (nt. takistusriba läbimine) Mängib sportlike elementidega mängu (korvi visked, jalgpall jne.) Organiseerib ise liikumismänge Kasutab ausa mängu põhimõtteid ning peab kinni kokkulepitud mängureeglitest
Spordialad: võimlemine	Valitseb oma liigutusi nii ruumis, maastikul kui ka tänaval Orienteerub mänguväljakul ning sooritab kujundliikumisi, olles kolonnis esimene Sooritab painduvust, kiirust, vastupidavust ja jõudu arendavaid tegevusi
Spordialad: kelgutamine, suusatamine	Osaleb kelguvõistlustel (kaugusele, täpsusele) Sõidab nõlvakust alla põhiasendis Suusatab koordineeritud liikumisega Käsitseb suusavarustust iseseisvalt
Spordialad: ujumine	Kasutab shipäraselt abivahendeid (kätiseid, nuudlit jne.) Mängib veemänge ega karda vett Järgib basseini kasutamise hügieenireegleid ning õpetaja juhendamisel ka ohutusreegleid Hingab vette Ujub abivahenditega
Tants ja rütmika	Sooritab rütmiliikumisi ühel ajal kaaslastega Liigub enda tekitatud rütmi järgi ning vahelduva tempoga kiirelt aeglasele Väljendab liikumise kaudu emotsioone Kasutab liikudes loovalt vahendeid (linte, rätikuid, rõngaid)
Vaba aeg ja loodusliikumine	Tegutseb iseseisvalt koduümbruse mängu- ja spordiväljakul Mängib lihtsamaid maastikumänge

6.6. Muusika

6.6.1. Muusikaõpetuse eesmärgid:

Laps:

1. Tunneb rõõmu laulmisest ja musitseerimisest
2. Suudab keskenduda kuulatavale muusikapalale
3. Suudab ennast loovalt väljendada laulmise, liikumise, tantsimise ja pillimängu kaudu
4. Suudab musitseerida nii rühmas kui ka üksi

6.6.2. Muusikaõpetuse sisu:

1. Laulmine
2. Muusika kuulamine
3. Muusikalis-rütmiline liikumine
4. Pillimäng

6.6.3. Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted:

1. Esikohal on emotsionaalne ja aktiivne muusikaalne tegevus
2. Kujundatakse ja arendatakse lapse muusikalis- loomingu- ja võimeid, kultuurilis-sotsiaalsel aktiivsust ja väärtushinnanguid
3. Arvestatakse lapse individuaalseid eeldusi ning toetatakse eduelamusele ja tunnustusele
4. Kasutatakse muusikat lõimiva tegevusena ka teistes õppe- ja kasvatustegevuste valdkondades, nagu "Keel ja kõne", „Kunst” jne; muusika on igapäevaelu osa nii argikui ka pidulike sündmuste puhul
5. Seostatakse üksteisega muusika kuulamine, laulmine, pillimäng, muusikalis-rütmiline liikumine, mängud ja tantsud
6. Muusikapalade (laulude, muusika kuulamise palade, tantsude ja mängude, pillilugude) valikul arvestatakse laste huve ning ea- ja jõukohasust

6.3.4. Õppe- ja kasvatustegevuse tulemused õppekava läbimisel:

1. Laulab ilmekalt loomuliku häälega ja vaba hingamisega
2. Laulab eakohaseid rahva- ja lastelaule nii rühmas/ansamblis kui ka üksi
3. Suudab laulu või muusikapala tähelepanelikult kuulata ning kuulatud muusikat iseloomustada
4. Eristab kuulmise järgi laulu ja pillimängu
5. Eristab tämbri ja kõla järgi õpitud pille
6. Mängib eakohastel rütmi- ja meloodiapillidel õpitud lauludele ning instrumentaalpaladele lihtsaid kaasmänge
7. Mängib lastepillidel ja oskab mängida ka pilliansamblis
8. Liigub vastavalt muusika meeleolule
9. Väljendab ennast loovalt muusikalis-rütmilise liikumise kaudu

6.3.5. Lapse arengu eeldatavad tulemused

2-3 aastased

Laulmine	Kuulab ja jälgib õpetaja laulu
Muusikalis-rütmiline liikumine	Sooritab koos õpetajaga lihtsaid liikumisi vastavalt laulu tekstile (nt. paigaltammumine, keerutamine üksikult, koosjalu hüplemine, lehvitamine, käte peitmine selja taha, viibutamine sõrmega, kükitamine)
Muusika kuulamine	Tunneb rõõmu kuulatavast laulust või muusikapalast
Pillimäng	Mängib õpetaja ettenäitamisel kaasa kuulatud muusikale kehapillil (plaksutab, patsutab kaasa pulssi või rütmi)

3-4 aastased

Laulmine	Huvitub laululistest tegevustest; püüab õpetajaga kaasa laulda (lauldes kaasa nt. üksikuid silpe, sõnu, laululõike) Osaleb laulude esitamises (plaksutab või laulab kaasa)
Muusikalis-rütmiline liikumine	Liigub koos õpetajaga vastavalt muusika meeleolule, arvestades pulssi ja meetrumit (nt. kõnd ja jooks, päkkadel kõnd, ühe ja vaheldumisi kahe jalaga koputamine, keerutamine paarilisega)

Muusika kuulamine	Reageerib emotsionaalselt muusika iseloomule (nt. plaksutab, kõigutab keha vmt.)
Pillimäng	Mängib muusikat kuulates, liikudes ja lauldes kaasa pulssi või rütmi kehapillil, kõlapulkadel, randmekuljustel, väikesel trummil ja marakal

4 -5 aastased

Laulmine	Laulab rühmaga samas tempos Laulab peast lihtsamaid õpitud rahva- ja lastelaule
Muusikalis-rütmiline liikumine	Väljendab muusika meeleolu liikumise kaudu (nt. plastilise intoneerimise ehk loova liikumisega) Tantsib, kasutades eakohaseid tantsuelemente (nt. põlvetoestikõnd ja –jooks, liikumine hanereas ja ringis) Osaleb laulumängudes
Muusika kuulamine	Kuulab laulu ja muusikapala Väljendab emotsionaalselt kuulatud muusikas tajutud kontrastseid meeleolusid liigutuste ja liikumisega Tunneb kuulmise järgi ära mõningaid õpitud laule
Pillimäng	Mängib rütmipille (nt. kõlakarpi, trummi, kuljuseid) muusika kuulamise, liikumise ja laulmise saateks Eristab kuulates neid tämbri järgi

5-6 aastased

Laulmine	Laulab väljahingamisel loomuliku häälega Esitab laule rühmaga samas tempos Laulab peast teistega koos mõningaid rahva- ja lastelaule
Muusikalis-rütmiline liikumine	Muudab liikumist muusikaosade ja muusikaliste väljendusvahendite vaheldumise põhjal (tempo, dünaamika, register), arvestades pulssi ja meetrumit (nt. liigub hanereas ja ringis nii üksi kui paaris) Esitab õpetaja seatud tantse, kasutades õpitud tantsuelemente
Muusika kuulamine	Kuulab laulu ja muusikapala huviga Väljendab kuulatud muusikas tajutud meeleolusid erinevate muusikaliste tegevuste (liikumise, laulmise, pillimängu) kaudu, nt. järgib tempot ja rütmi kehalise liikumisega või, tundes ära õpitud laulu (kuuldes nii meloodiat kui ka sõnu), hakkab kaasa laulma
Pillimäng	Mängib ja tunneb kuulates tämbri järgi ära õpitud rütmipille Mängib rütmisaateid lasteriimidele ja –lauludele Ansamblimängus osaledes alustab ja lõpetab koos teistega, mängib nendega ühes tempos Mängib tamburiini, kõlatoru, võrutrummi ja kastanjette

6-7 aastased

Laulmine	Laulab ilmekalt, lähtudes laulu ja teksti karakterist Laulab peast õpitud rahva- ja lastelaule ning esitab neid rühmas
Muusikalis-rütmiline liikumine	Liigub ja tantsib sünkroonis teistega, kasutades nt. hüpakammu ja eesgaloppi

	Kõnnib, jookseb ja reageerib muusika tempo muutustele rütmiliselt täpselt (nt. muudab liikumissuunda muusika dünaamika ja tempo järgi)
Muusika kuulamine	Tunneb ära lihtsamaid žanre (marss, laul, tants) Väljendab loovalt muusika kuulamisest saadud elamusi
Pillimäng	Mängib rütmi- ja meloodiapillidel lühikest korduvat rütmi-, viisi- või meloodialõiku Mängib pilliansambelis

7. Lapse arengu analüüsimise ja hindamise põhimõtted ja korraldus.

2.1. Eesmärgid:

- 7.2.1. aitab mõista lapse eripära ning määratleb tema arengulised saavutused ja võimalikud erivajadused;
- 7.2.2. aitab kaasa lapse positiivse enesehinnangu ja arengu toetamisele;
- 7.2.3. võimaldab lapsel ise enda arengut ja edasiminekut näha;
- 7.2.4. toetab õppe-kasvatustegevuse kavandamist koostöös lapsevanematega.

7.3. Lapse arengu hindamise aluseks on eeldatavad üldoskused ning õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade tulemused.

7.4. Lapse arengut kirjeldatakse lapsest lähtuvalt, väärtustades saavutatut ning tunnustades lapse toimetulekut, arenemist, positiivseid hoiakuid ja huvi. Hindamisse kaasavad rühmaõpetajad võimalikult palju lapsega seotud isikuid (muusikaõpetaja, õpetaja abi) ning kogu hindamisprotsessi viiakse läbi regulaarselt.

7.5. Hindamise tulemused dokumenteerivad rühmaõpetajad lapse arengu vaatluslehtedel kohe, kui laps on omandanud vastavad oskused või toimetuleku koos ajalise märkega.

7.6. Lapse arengu vaatluslehed on koostatud igale vanusele 3 – 6 aastani ning koolivalmiduskaart 7-aastastele.

7.7. Arenguveestluse käigus teevad õpetajad kokkuvõtte lapse arengust, kus tuuakse välja nii lapse tugevad kui ka tugevdamist vajavad küljed. Samas kavandatakse tegevused, mis lapse tugevad küljed esile tooksid ning ka tegevused, mis tugevdamist vajavaid külgi toetaksid. Noorema sõime õpetajad analüüsivad lapse arengut läbi arengukirjelduse, mille üle arutletakse arenguveestluse käigus.

7.8. Lapse arengu hindamise meetodid:

- 7.8.1. laste jälgimine tegevuses esemetega ja suhetes eakaaslastega mängu ajal (osalusvaatlus);
- 7.8.2. vestlus lapsega, lapse jutustuse kuulamine;
- 7.8.3. intervjuu
- 7.8.4. testid (koolieelikud), E.Kulderknup „Lapsest saab koolilaps” (1998)
- 7.8.5. laste tööde analüüs.

- 7.9. Lapse arengu hindamise meetodeid, põhimõtteid ja korraldust tutvustab õpetaja õppeaasta algul lapsevanematele.
- 7.10. Vähemalt üks kord õppeaastas viivad rühmaõpetajad lapse arengu hindamiseks ja toetamiseks lapsevanematega läbi arenguvestluse, mis annab tagasisidet lapse arengust ja õppimise tulemustest ning selgitab lapsevanemate seisukohad ja ootused lapse arengu suhtes.
- 7.11. Lapse arengu hindamise vaatluslehed, kokkuvõtted, lapse tööd, arenguvestluste tulemused ja muud arengut iseloomustavad materjalid kogutakse lapse arengumappi, mida hoitakse „Isikuandmete kaitse seaduses” sätestatud tingimustel.
- 7.12. Lapse arengumapiga tutvuvad lapsevanemad arenguvestluseks ettevalmistamisel. Mapi sisu üle arutlemine on üks arenguvestluse osa.

8. Erivajadustega lapse arengu toetamise põhimõtted ja korraldus.

- 8.2. Erivajadusega laps käesoleva õppekava tähenduses on laps, kelle võimetest, terviseseisundist, keelelisest ja kultuurilisest taustast ning isiksuseomadustest tingitud arenguvajaduste toetamiseks ja suunamiseks on vaja teha muudatusi või kohandusi lapse kasvukeskkonnas või rühma tegevuskavas.
- 8.3. Andekate laste arengut toetavad rühmade pedagoogid individuaalsete tegevustega vastavas andekuse valdkonnas.
- 8.4. Mitte-eesti kodukeelega lapsed omandavad eesti keele eesti keele tegevuste kaudu, millele lisandub vajadusel individuaalne arenduskava eesti keele tugiõppeks.
- 8.5. Erineva keelelise ja kultuurilise taustaga pere lapsele ja tema rühmale tutvustatakse selle lapse keelt, kultuuri ja kombeid.

9. Lapsevanematega koostöö põhimõtted ja korraldus.

- 9.2. Tiheda lasteaia pedagoogid teevad lapsevanematega lapse arengu toetamiseks koostööd, mis põhineb dialoogil, vastastikusel usaldusel ja lugupidamisel.
- 9.3. Pedagoog teavitab regulaarselt lapsevanemat lapse arengust ja õppimisest ning õppe- ja kasvatustegevuse korraldusest.:
- 9.3.1. Tiheda lasteaial on oma kodulehekülg www.freewebs.com/tiheda ja voldik;
- 9.3.2. infotend rühmades, kus kajastub rühma päevakava, muusika- ja liikumistegevuste plaan, nädala tegevuskava eesmärgid, nädala menüü ja muu päevakajaline info;
- 9.3.3. avatud tegevuste päevad rühmades;
- 9.3.4. arenguvestlused vähemalt üks kord aastas;
- 9.3.5. kohtumised, meetodilised üritused, arutelud, peod, vestlused, matkad, sporditegevus, väljasõidud jmt vähemalt üks kord kuus;
- 9.3.6. laste arengumapi (ankeedid, arengukirjeldused, laste tööd, fotod jne) koostamine koos vanematega.

- 9.4. Pedagoog loob lapsevanemale võimalused saada tuge ja nõu õppe- ja kasvatusküsimustes:
  - 9.4.1. kasvatus- ja tervise teemalised nõuanded lastevanemate infolehel;
  - 9.4.2. kasvatus teemalised publikatsioonid kohalikus ajalehes;
  - 9.4.3. vajadusel nõustamine
- 9.5. lapsevanemal võimaldatakse osaleda õppe- ja kasvatus tegevuse kavandamises ja läbiviimises ning anda tagasisidet lasteasutuse ja oma lapse rühma tegevusele:
  - 9.5.1. lapsevanemate abi kasutamine õppe- ja kasvatus tegevuses nii rühmas kui näiteks vanemate töökohal;
  - 9.5.2. anketeerimine, intervjuerimine ning vestlused, millega selgitatakse välja lastevanemate vajadused, rahulolu lasteaiaga ja praktilise abi vajadus ning ootused lasteaiale.

10. Õppekava uuendamise ja täiendamise kord.

- 10.2. Õppekava kuulub läbivaatamisele igal õppeaastal juunis või augustis.
- 10.3. Ettepanekud õppekava täiustamiseks arutatakse läbi pedagoogilises nõukogus ja hoolekogus.
- 10.4. Õppekava muudatused kinnitab direktor

